

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA HISTORIE

Přístup katolické církevní správy k
Romům v 1. polovině 19. století
s příkladem jejího postupu v karvinském
arcikněžství v úsilí Romy civilizovat

Bakalářská diplomová práce

zpracoval: Václav Halásek
vedoucí práce: Mgr. Ema Šimková, Ph.D.

Olomouc 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci „Přístup katolické církevní správy k Romům v 1. polovině 19. století s příkladem jejího postupu v karvinském arcikněžství v úsilí Romy civilizovat“ vypracoval samostatně a s použitím uvedených pramenů, literatury a internetových stránek.

V Olomouci, dne 16. 8. 2021

.....
Václav Halásek

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Emě Šimkové, Ph.D. za vedení práce.

Obsah

Úvod	5
1. Postavení Romů v českých zemích do poloviny 19. století	10
2. Romové a katolická církev od konce 18. století do poloviny 19. století.....	14
2.1. „Bezbožníci“ v Římském (Tridentském) katechismu.....	16
2.2. Romové z pohledu katolických duchovních	18
3. Romové v Těšínském Slezsku.....	24
3.1. Intermezzo: stručný nástin vývoje církevní správy v rakouské části vratislavské diecéze	26
3.2. Hlášení farářů o výskytu Romů v těšínském komisariátu na příkladu karvinského arcikněžství.....	29
Závěr.....	35
Seznam použité literatury, pramenů a internetových stránek.....	37
Prameny	37
Inventáře.....	37
Literatura	38
Internetové zdroje.....	41
Resumé	43

Úvod

„Úřady nevědí, jestli musí těmto záhadným bytostem pomáhat, nebo jestli je mohou ignorovat,“¹ píše německý novinář Norbert Mappes-Niediek. V knize *Chudáci Romové, zlí Cikáni* podrobně rozebírá problematiku Romů v současnosti. Nejsou to pouze úřady, ani my sami nevíme, *jestli je máme litovat, či se před nimi mít na pozoru*, pokračuje. Situace je ztížena mnohými předsudky, z nichž mnohé zde přetrvávají už několik staletí.

Výrazné odlišení romského společenství od evropského, jež vycházelo z hinduistického členění obyvatel do uzavřených kast a jež bylo podporováno následným nepřizpůsobením se křesťanské morálce či sociálním parazitismem, přineslo Romům značné nepochopení a útlak už ve středověku. Pronásledování se stupňovalo s rostoucí frustrací z neúspěchu snah Romy disciplinovat. Od tvrdého postupu se začalo opouštět na konci 18. století. Dekretem Josefa II. z roku 1782 bylo Romům v Uhrách poskytnuto území, kde se měli usadit pod podmínkou skoncování s potulováním a opuštěním své kultury a zvyků. Na Moravě byl obdobný dekret vydán v roce 1784. Novému způsobu života si ale Romové jen těžce přivykali a dekrety týkající se postavení Romů byly vydávány ještě v následujících letech. Od konce 18. století se více začíná v misijní činnosti mezi Cikány² angažovat církev.

Proč se katolická církev do této činnosti zapojila? A v čem její konání spočívalo? Tyto otázky budou zodpovězeny až v poslední kapitole na příkladu konkrétního církevního obvodu, konkrétně karvinského arcikněžství. Bude k tomu využito hlavně pramenů ze Státního okresního archivu v Karviné. Jde například o instrukce rozesílané církevními ordináty nebo hlášení duchovních o situaci mezi Romy přímo z jednotlivých farních úřadů. Zaměření se na oblast Karvinska je důsledkem toho, že zdejší zprávy patří z území bývalého rakouského Slezska vratislavské diecéze k jediným dosud objeveným. Písemnosti však nedostatečně vysvětlují druhou zásadní otázku – jak k Romům přistupovali samotní duchovní katolické církve? Tato záležitost bude přiblížena prostřednictvím spisů z konce 18. a první poloviny 19.

¹ MAPPES-NIEDIEK, Norbert: *Chudáci Romové, zlí Cikáni*. Brno 2013, s. 13.

² Odborníci zabývající se problematikou Romů řeší, jestli je vhodné v literatuře používat označení „Cikán.“ Slovo Romové se používá až od roku 1971. V 19. století bylo užívání výrazu Cikán (něm. der Zigeuner) běžné. Daniel Soukup vysvětluje, že „*dobové chápání cikánství bylo nejednoznačné, tíhlo tu k jeho etnickému, tu k sociálnímu vymezení a nezřídka (zejména v uměleckých textech, ale nejen v nich) ho vybavovalo i určitými existenciálními významy.*“ (SOUKUP, Daniel: *Cikáni a česká vesnice*. Praha 2013, s. 11.) Jiří Hanzal odkazuje na názory Pavla Himla, dle kterého „*přenášení moderních pojmů a konceptů identity v historické práci do [...] předmoderní doby se již před delší dobou ukázalo jako sporné.*“ (HANZAL, Jiří: *Cikáni na Moravě v 15. až 18. století*. Praha 2004, s. 6) Na základě těchto argumentů v práci používám oba termíny.

století, jejichž autory jsou samotní kněží. Jedná se o díla různých žánrů. Co nám jejich texty o životě Romů přináší?

Vzhledem k regionálnímu charakteru části práce bude také text doplněn o souhrnný pohled na zdejší romskou populaci a také o charakterizaci místní církevní správy. Součástí bude i zpracování základního přehledu mapujícího postavení Romů v českých zemích od jejich příchodu až do 19. století. Ten je nezbytný pro poznání tehdejší atmosféry ve vládnoucích vrstvách, jejichž přístup pochopitelně ovlivňoval celou společnost. Tyto kapitoly budou zpracovány hlavně pomocí literatury.

Použité archiválie karvinského okresního archivu pocházejí především z fondu Karvinského děkanství. Jsou zde uloženy například pokyny generálního vikariátu tehdy sídlícím ve Frýdku kněžím rakouské části vratislavské diecéze, jak mají postupovat *v úsilí o civilizování cikánů*. K vlastním instrukcím vikariát přiložil také opisy nařízení moravskoslezského gubernia, které tuto činnost iniciovalo. Ve stejné složce³ se nacházejí také dopisy týkající se této záležitosti, jež byly posílány mezi arcikněžstvím a krajskými úřady v Opavě a v Těšíně. Ale především sem byla přidána hlášení farářů karvinského obvodu z let 1841, 1844 a 1857. Jelikož však obdobných věcí, které měly být správci farností sledovány, bylo více, objevují se zde také písemnosti, které se Romů netýkají. Stejně i v opačném případě lze dohledat dopisy o pohybech Romů ve složkách, kam archiváři uložili zprávy o ostatních sledovaných oblastech. Mezi dokumenty informující o počtech nemanželských dětí, civilních sňatcích, o úmrtích na černé neštovice, o změnách náboženského vyznání, počtech žebráků apod., z jednotlivých farností⁴ tak byly například vloženy zprávy o pohybech Romů z roku 1834 a 1843.

Zodpovědět otázku týkající se vnímání Romů samotnými duchovními bylo poměrně složité. Je třeba přistupovat ke každému názoru zvlášť a výsledky nepříliš vztahovat na celé duchovenstvo. Každý se mohl prezentovat trochu odlišným pohledem. Nejvíce bylo pracováno s *Vlasteneckou úvahou o moravských Cikánech, včetně návrhu, jak by měli být umravněni a užitečně vzděláni pro stát*⁵ kanovníka Říkovského, kterou přeložil a kritice podrobil i Jiří

³ Státní okresní archiv Karviná, DĚKANSKÝ ÚŘAD KARVINNÁ, inv. č. 270, sign. V.h, k. 22. *Hlášení farářů o výskytu cikánských rodin, jejich pohybu, úsilí o civilizování cikánů ve farnostech.*

⁴ Zejména v: Státní okresní archiv Karviná, DĚKANSKÝ ÚŘAD KARVINNÁ, inv. č. 290, sign. V.i, k. 23. *Hlášení o pohybu obyvatelstva, narození dětí, sňatcích, úmrtích, změnách náboženského vyznání, výskytu neštovic, počtech žebráků, chudých a cikánech farního úřadu v Bludovicích.*

⁵ ŘÍKOVSKÝ, Rudolf, HANZAL, Jiří (překlad): *Vlastenecká úvaha o moravských Cikánech, včetně návrhu, jak by měli být umravněni a užitečně vzděláni pro stát.* In: HANZAL, Jiří: *Cikáni na Moravě v 15. až 18. století.* Praha 2004, s. 212-220

Hanzal. Dále bylo použito textů benediktýnského mnicha Aegidia Jaise⁶ a Chomutovského faráře Hieronyma Antona Jarische,⁷ kteří se Romy zabývali ve spojitosti s věštbou, a autora prvního pravopisu a slovníku romštiny na území Čech Antonína Jaroslava Puchmajera.⁸

K nejvýraznějším osobnostem zabývajícím se dějinami Romů patří již zesnulý profesor Ctibor Nečas.⁹ Byl průkopníkem bádání o historii romského etnika, a především romského holocaustu. Napsal téměř 30 monografií a přes 100 odborných článků. Zmínil, že dané téma nebylo do doby jeho zájmu systematicky zpracováno a přeje si, aby pomohl blíže poznat a pochopit aktuální romský problém. V díle *Romové na Moravě a ve Slezsku (1740-1945)*¹⁰ se pokusil přiblížit minulost romského etnika od nástupu Marie Terezie na habsburský trůn do konce nacistické okupace na Moravě a ve Slezsku. V patnácti kapitolách Nečas vysvětlil etymologii používaných antroponym, sledoval počátky usazování a rozmístování Romů v moravskoslezských obcích, zabýval se zákony a nařízeními týkajícími se Romů, rozebral i tuláctví, obživu, trestnou činnost, školství, kulturu či religiozitu, které však Nečas věnoval pouhé dvě strany. Misijní činnosti kléru je pak zmíněna jen letmo. V přílohách však dodal přepis zpráv olomoucké arcidiecéze o tzv. civilizování a kulturaci romských rodin z let 1851-1852.¹¹ Poměrně značnou část monografie tvoří přílohy a statistické soubory. Najdeme zde např. ukázky slovesného folklóru, memoráty¹² či normativní akty. Přes veškerý respekt k Nečasově práci přece jenom mělo být lépe pracováno s poznámkami pod čarou a s odkazy na prameny.

Nečasovy články shrnující dějiny Romů v jiných knihách, například *Cikáni na Moravě a ve Slezsku do první třetiny 20. století*¹³ nebo příspěvek v *Člověk na Moravě 19. století*,¹⁴ většinou nepřináší nic nového a vycházejí z monografie zmíněné v předchozím odstavci.

⁶ JAIS, Ägidius: *Predigten, die Alle verstehen, und die Meisten brauchen können: seinen ehemaligen Schülern zur freundschaftlichen Erinnerung: gutgesinnten Christen zur erbaulichen Lesung. Mit Christenlehren über die Gebothe Gottes, und die letzten Dinge*, 3. díl, 3. vydání, Salzburg 1825.

⁷ JARISCH, Anton Hieronymus: *Illustrierter Katholischer Volkskalender für das Jahr 1878 (Volkskalender) Zur Förderung des katholischen Sinnes von H. A. Jaritz*. Wien.

⁸ PUCHMAJER, Antonín Jaroslav: *Románi Čib, das ist Grammatik und Wörterbuch der Zigeuner Sprache, nebst einigen Fabeln in derselben. Dazu als Anhang die Hantýrka oder die Čechische Diebessprache*. Praha 1821.

⁹ Prof. PhDr. Ctibor Nečas, DrSc (1933-2017) vystudoval historii na Masarykově univerzitě v Brně a na Jagellonské univerzitě v Krakově. Na Masarykově univerzitě i působil.

¹⁰ NEČAS, Ctibor: *Romové na Moravě a ve Slezsku (1740–1945)*. Brno 2005.

¹¹ *Romové na Moravě a ve Slezsku (1740–1945)*, s. 400.

¹² Memorát - Drobny útvar na pomezí slovesnosti a písemnictví, jehož písemný záznam je z důvodu předpokládané všeobecné známosti pouze náznakový a je určen pro ústní rozvedení při výkladu nebo fakultativní rozšíření při dalším přepisu. Typickým případem je exemplum ve středověkých rukopisných záznamech. (memorát. In: ExLibris, NK ČR [cit. 19.05.2021]. Dostupné z: <http://aleph.nkp.cz/publ/ktd/00000/24/000002459.htm>)

¹³ NEČAS, Ctibor. *Cikáni na Moravě a ve Slezsku do první třetiny 20. století*. In: *Český Lid* r. 87, č. 3. 2000. Accessed October 24, 2020. <http://www.jstor.org/stable/44973368>.

¹⁴ NEČAS, Ctibor: *Rom – Cikán: Příklad Martina Daniela vulgo Nosála*. In: FASCORA, Lukáš, Jiří HANUŠ a Jiří MALÍŘ: *Člověk na Moravě 19. století*. Brno 2004.

Doplňující informace pro 18. nebo 19. století naopak najdeme například v člancích *Romové ve světle kmenových knih moravskoslezského gubernia z roku 1842*,¹⁵ *Zvláštní skupina evidenčních pramenů: soupisy Romů na Moravě a ve Slezsku*,¹⁶ *Normativní akty o cikánech v proměnách času: Od proticikánských dekretů Marie Terezie do zrušení platnosti zákona o potulných cikánech*.¹⁷ Z autorových monografií je třeba dále vyzdvihnout *Historický kalendář: Dějiny českých Romů v datech*,¹⁸ ve kterých Nečas uspořádal nejdůležitější události v romských dějinách. Dílo však nemá poznámky pod čarou. Ty nemá ani spíše populárně-naučná práce *Romové v České republice včera a dnes*.¹⁹ Ve svých pracích se Nečas nejpodrobněji věnuje událostem 20. století, především romskému holocaustu.

Mezi další významné historiky studující romskou problematiku patří Jiří Hanzal.²⁰ Jeho souhrnná práce *Cikáni na Moravě v 15. až 18. století*²¹ vyšla ještě před Nečasovým dílem *Romové na Moravě a ve Slezsku (1740-1945)*. I když se jedná o stručnější monografii, oceňuji pečlivější práci s poznámkovým aparátem. Z dalších autorových textů je nutno neopomenout *Demografie cikánského obyvatelstva v českých zemích v 17. a 18. století (na základě rozboru církevních matrik)*²² a *Romové tolerovaní na Moravě v letech 1698-1784*.²³ I když texty nespádají do 19. století, k pochopení rozebírané problematiky pomohly. Pracováno bylo také se studii Lydie Medkové²⁴ Ireny Raichové,²⁵ Michala Schustera,²⁶ a dalšími.

¹⁵ NEČAS, Ctibor: *Romové ve světle kmenových knih moravskoslezského gubernia z roku 1842*. In: Sborník prací Filozofické fakulty Ostravské univerzity. Historie = Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Ostraviensis. č. 10, 2003, s. 69-79.

¹⁶ NEČAS, Ctibor: *Zvláštní skupina evidenčních pramenů: soupisy Romů na Moravě a ve Slezsku*. In: Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity: řada historická, č. 50, 2003, s. 213-221.

¹⁷ NEČAS, Ctibor: *Normativní akty o cikánech v proměnách času. Od proticikánských dekretů Marie Terezie do zrušení platnosti zákona o potulných cikánech*. In: Pocta Janu Janákoví: předsedovi Matice moravské, profesorů Masarykovy univerzity věnují k sedmdesátinám jeho přátelé a žáci. Brno 2002 s. 149-157.

¹⁸ NEČAS, Ctibor: *Historický kalendář. Dějiny českých Romů v datech*. Olomouc 1997.

¹⁹ NEČAS, Ctibor: *Romové v České republice včera a dnes*. 4., dopl. vyd. Olomouc 1999.

²⁰ PhDr. Jiří Hanzal (1945) studoval archivnictví a československé dějiny na Masarykově univerzitě. Disertaci obhájil na Univerzitě Palackého. Od roku 1980 působí jako historik a knihovník ve Švýcarsku.

²¹ HANZAL, Jiří: *Cikáni na Moravě v 15. až 18. století*. Praha 2004.

²² HANZAL, Jiří: *Demografie cikánského obyvatelstva v českých zemích v 17. a 18. století (na základě rozboru církevních matrik)*. In: Historická demografie, r. 40, č. 2, 2016, s. 135-177.

²³ HANZAL, Jiří: *Romové tolerovaní na Moravě v letech 1698-1784*. In: Časopis Matice moravské, r. 114, č. 1, 1995, s. 25-48.

²⁴ MEDKOVÁ, Lydie: *Romové v církvi včera a dnes – účast Romů na církevním životě od roku 1918 do současnosti*. In: Teologická revue: čtvrtletník Univerzity Karlovy v Praze – Husitské teologické fakulty, r. 89, č. 4, 2018, s. 470-480.

²⁵ RAICHOVÁ, Irena: *Romové a náboženství*. In: Romové: O Roma. Tradice a současnost. Brno 1999 s. 65-67.

²⁶ SCHUSTER, Michal: *Romové na Moravě do roku 1918*. In: "Morava jako zrcadlo Evropy" - Etnické menšiny na Moravě do roku 1918. = "Mähren als Spiegel Europas" - Etnische Minderheiten in Mähren bis zum Jahr 1918. Brno 2010. s. 167-179.

Z monografií o Romech nemůže být vynechána přehledná práce Daniela Bartoloměje.²⁷ Autorem je Rom, mimo jiné jeden ze zakladatelů Romského muzea v Brně. Jiný pohled na tuto problematiku nabízí „*Cikáni“ a česká vesnice*²⁸ Daniela Soukupa. Jedná se o souhrnnou interpretaci cikánství tak, jak ho chápe literatura 19. století. Zabývá se tedy spíše stereotypy, dle autora „šablonovitými kulturními výtvoři.“ K cikánům se v této literatuře přistupuje třemi různými způsoby: démonicky, romanticky nebo ironicky. Z dalších autorů je třeba poukázat ještě na Marka Jakoubka a jeho dílo *Cikáni a etnicita*,²⁹ ze zahraničních pak anglického odborníka Agnuse Fräsera a jeho *Cikáni*³⁰. Tyto práce však informují o přístupu katolické církve na Moravě a ve Slezsku jen minimálně.

Ještě nakonec je vhodné představit několik knih zabývajících se lidmi na okraji společnosti, kam Romové v minulosti patřili také. Zdá se, že v tomto případě existuje mnohem více děl pro starší dějiny než pro 19. století. Do tohoto období aspoň částečně spadá *Chudáci, žebráci a vaganti, Lidé na okraji společnosti 1450-1850*³¹ německého historika Martina Rheinheimera, dále studie Cibulky a Hlavačky,³² Fejtové, Hlavačky, Horčákové a Knotkové,³³ či sborník Hojdy, Ottlové a Praha.³⁴

²⁷ DANIEL, Bartoloměj.: *Dějiny Romů, vybrané kapitoly z dějin Romů v západní Evropě, v Českých zemích a na Slovensku*. Olomouc 1994.

²⁸ SOUKUP, Daniel: *Cikáni a česká vesnice*. Praha 2013, s. 11.

²⁹ JAKOUBEK, Marek: *Cikáni a etnicita*. Praha 2008.

³⁰ FRASER, August: *Cikáni*. Praha 1998.

³¹ RHEINHEIMER, Martin: *Chudáci, žebráci a vaganti, Lidé na okraji společnosti 1450-1850*. Praha 2003.

³² HLAVAČKA, Milan, CIBULKA, Pavel: *Chudinství a chudoba jako sociálně historický fenomén: ambivalence dobových perspektiv, individuální a kolektivní strategie chudých a instrumentária řešení*. Praha 2013.

³³ FEJTOVÁ, Olga, HLAVAČKA, Milan, HORČÁKOVÁ, Václava, KNOTKOVÁ, Veronika (ed.) *Poverty, charity and social welfare in Central Europe in the 19th and 20th centuries*. Cambridge 2017.

³⁴ HOJDA, Zdeněk, OTTLOVÁ, Marta, PRAHL, Roman: *Útisk, charita, vyloučení: sociální 19. století: sborník příspěvků z 34. ročníku mezioborového symposia k problematice 19. století*. Praha 2015.

1. Postavení Romů v českých zemích do poloviny 19. století

Není přesně objasněné, proč už v prvním tisíciletí příslušníci romského etnika opouštěli svoji pravlast ve střední a severozápadní Indii a vydávali se do Persie a Byzance. Do střední a západní Evropy první romští migranti přišli ve 14. století. Na Moravě jsou s jistotou doloženi na počátku 15. století.³⁵

V roce 1538 bylo na zemském sněmu Moravského markrabství poprvé usneseno, aby všichni Romové, pobývající v markrabství, byli vyhoštěni.³⁶ Pro Čechy vydal několik nařízení v podobném znění Ferdinand I. ve 40. letech tohoto století. V nich bylo zároveň upozorněno, aby byli Romové vyprovozeni za hranice bez toho, aby jim bylo ublíženo na zdraví.³⁷ Dle Jiřího Hanzala tím panovník reagoval na již zaběhnutou praxi u některých místních soudů, které Romy rovnou sprovázely ze světa.³⁸ Vydávaná rozhodnutí k vyhoštění všech Romů nevedla, a tak byly nadále vydávány proticikánské patenty. Represe stále sílila.³⁹

V roce 1697 byli Romové v Čechách dekretem Leopolda I. označeni za psance. Na Moravě se tak stalo o čtyři roky později, ve Slezsku v roce 1708.⁴⁰ „*Přivolaní vojáci a další pronásledovatelé je směli při organizovaných štvanicích beztretně zabít a po zadržení předávat muže nejblíže hrdelním soudům a ženy s odrostlými chlapci trestat uříznutím ucha, vymrskáním okolo šibenice a následným vyhoštěním.*“⁴¹ Podle soudních rozsudků se mnohdy soudy patenty neřídily a vydávaly mírnější tresty. Muži bývali odsuzováni k trestu smrti (nejčastěji oběšením), avšak také k pracím na pevnostech či ke stáním na pranýři s oprátkou kolem krku a následným vyhoštěním i se svými ženami. Před opuštěním země ještě podepsali revers, kterým se zavazovali, že se do země už nevrátí, a byli ocejchováni na zádech. Romské děti byly rodičům odebrány a svěřeny špitálům, které jim měly zajistit křesťanské vzdělání.⁴²

Ve vydávání protiromských opatření pokračoval Josef I. Bylo nařízeno, aby u přechodů zemských hranic byly vztyčeny tabule znázorňující tresty, které Romům hrozily při vstupu do

³⁵ NEČAS, Ctibor: *Romové na Moravě a ve Slezsku (1740-1945)* (dále jen *Romové na Moravě a ve Slezsku*) Brno 2005, s. 21. Zprávy o prvních Cikánech v českých zemích nám podávají převážně kronikářské záznamy. Avšak je těžko prokazatelné, zda se o Cikány skutečně jedná. „*První doloženou informací o výskytu Cikánů v Čechách je zápis ve Starých letopisech českých, vztahující se k roku 1416: „... Toho léta vláčili se Cikáni po České zemi a lidi mámili...“.*“ (HANZAL, Jiří: *Cikáni na Moravě v 15. až 18. století*. Praha 2004, s. 25.)

³⁶ *Romové na Moravě a ve Slezsku (1740-1945)*, s. 21.

³⁷ HORVÁTHOVÁ, Jana: *Historické osudy Romů od jejich odchodu z Indie do 19. století*. In: *Romové – Tradice a současnost*. Brno 1999. s. 19.

³⁸ HANZAL, Jiří: *Cikáni na Moravě v 15. až 18. století* (dále jen *Cikáni na Moravě*) Praha 2004, s. 27.

³⁹ Romové byli například v souvislosti s tureckými výboji obviňováni z vyzvědačství ve prospěch Turků. (*Cikáni na Moravě v 15. až 18. století*, s. 29.)

⁴⁰ Ve Svaté říši římské byli Romové za psance (něm. Vogelfrei) označeni už v roce 1497. (NEČAS, C.: *Romové na Moravě a ve Slezsku*, s. 22.)

⁴¹ Tamtéž.

⁴² NEČAS, C.: *Romové na Moravě a ve Slezsku*, s. 23; HANZAL, J.: *Cikáni na Moravě*, s. 40.

země. Dále byly vytyčeny sankce pro ty, kteří by Romům poskytovali podporu. V roce 1710 Josef I. schválil pokyny, dle kterých při překročení hranic měli být všichni romští muži pověšeni, ženy a nedospělí, ale dostatečně silní chlapi „označeni“,“⁴³ vymrskáni a po podepsání hrdelního reversu vyhnáni.⁴⁴ Všechna nařízení týkající se Romů byla potvrzena také novým panovníkem Karlem VI. V roce 1721 nově ustanovil, že při dopadení mohou být ihned pobity a popraveny romské ženy. Děti měly být nadále vychovávány ve špitálech. Varovné tabule byly umístěny nově na místech, kde se Romové zdržovali. Byly na nich popsány také tresty pro majitele nebo správce panství, pokud by nenahlásili jejich pobyt příslušnému krajskému úřadu, nebo pro ty, kteří by při zatýkání Romů odmítli pomoci.⁴⁵ Pro Moravu byl v roce 1732 moravským královským tribunálem vydán dekret, který krajským hejtmanům nařizoval zpřísnit dohled v kraji. Zatýkání Romů měli mít na starosti vrchnostenští úředníci a zástupci obcí.⁴⁶

Nařízení se zmírňují až za vlády Josefa II a jeho matky. I když ještě v roce 1749 Marie Terezie nařizuje, aby Romové byli při prvním vstupu⁴⁷ do země vyhoštěni, při druhém všichni kromě dívek a dětí zbičováni a vyhnáni označení na zádech písmenem R⁴⁸ a při třetím vstupu měli být muži oběšeni a ženy sťaty mečem.⁴⁹

Existovala však výjimka, kdy výše popsány restrikce vůči Cikánům nemusely platit. Stalo se tak v případě, že se romská rodina integrovala a žila usedle. Jiří Hanzal v jedné kapitole⁵⁰ knihy *Cikáni na Moravě v 15. a 18. století* líčí osudy romského kováře Štěpána Daniela a jeho rodiny, jež byla od konce 17. století usazena na panství Uherský Brod. Podle rozhodnutí moravského královského tribunálu z roku 1718 neměl být Daniel a jeho potomci označováni za Cikány a mohli na panství pobývat.⁵¹ Důvodem jejich tolerování⁵² bylo „*skoncování s cikánským životem*“ a „*řádné chování*.“

Státem řízené usídlování Romů začalo v 60. letech v Uhrách. Na jeho konci měli být Romové začlenění mezi ostatní poddané, odvádět poddanské dávky a daně. Usídlování sice probíhalo od 60. let, dekret s podrobnými pravidly asimilace v Uhrách vydal Josef II. až v

⁴³ V Čechách jim mělo být uříznuto pravé ucho, na Moravě levé ucho a v Rakousku jim na záda vypálen znak šibenice. (HANZAL, J.: *Cikáni na Moravě*, s. 46.)

⁴⁴ HANZAL, J.: *Cikáni na Moravě*, s. 46.

⁴⁵ Tamtéž s. 48.

⁴⁶ Tamtéž s. 52.

⁴⁷ V roce 1754 byl trest po prvním vstupu ještě zpřísněn. Romové měli být vystaveni na pranýři a zbičováni. (*Romové na Moravě a ve Slezsku (1740-1945)*, s. 434).

⁴⁸ Zkratka lat. Relegatus => vyhoštěný

⁴⁹ NEČAS, Ctibor. *Cikáni na Moravě a ve Slezsku do první třetiny 20. století*. In: *Český Lid* r. 87, č. 3. 2000, s. 240.

⁵⁰ HANZAL, Jiří: *Počátky usídlení Cikánů na Moravě od konce 17. století do konce vlády Marie Terezie*. In: *Cikáni na Moravě v 15. až 18. století*. Praha 2004, s. 65-93.

⁵¹ HANZAL, J.: *Cikáni na Moravě*, s. 106.

⁵² Hanzal upozornil na dva v pramenech používané termíny: Duldung => trpění a Tolerierung => tolerování.

roce 1782. Dokumentem jsou ustanovena pravidla týkající se výchovy romských dětí, usazení romských rodin v řádných domech na vesnici mezi ostatní obyvatele, povinnosti účastnit se křesťanského života či zákazu romštiny.⁵³ Smrtí Josefa jsou snahy o asimilaci Romů v Uhrách u konce. Nařízení pro uherské Romy mělo však dosah i za hranice. Dekretem bylo totiž zakázáno v Uhrách vyhošťovat zde žijící Romy. Ti, kteří zemi opustili, byli až do roku 1785 vraceni zpět.⁵⁴ Romové žijící na Moravě a ve Slezsku byli za zemské poddané označeni dekretem Josefa II., jenž byl vyhlášen moravkoslezským gubernií v březnu 1784. Tím bylo jejich vyhošťování téměř ukončeno. Téhož roku byl také císařem podpořen plán na rozmístění dosud neusazených Romů v domech vystavených na náklady velkostatků na statcích náboženského fondu.⁵⁵ K usazení Romů vedl jen ve třech obcích z deseti.⁵⁶

I přes určité vychýlení za vlády Leopolda II.,⁵⁷ snahy o začlenění Romů pokračovaly v 19. století v duchu, který byl osvíceneckými panovníky Marií Terezií a Josefem II. naznačen. Dostaly také mnohem konkrétnější podobu. Dekretů bylo vydáváno více a některé opakovaně. To svědčí o větším vynaloženém úsilí ze strany státu, ale také o tom, že nařízení byla málo úspěšná a Romové si na nový způsob života přivykali jen těžce. Svá nová sídla opouštěli přesto, že jim trvalé ubytování zajišťoval stát. Tak to stanovoval například dekret Františka I. z prosince 1798, dle kterého se Romové měli usazovat v místech, kde se zároveň nacházely patrimoniální úřady. Ty na jejich chování a poskytování náboženské výchovy a školního vzdělání romským dětem dohlížely.⁵⁸ Zároveň mělo dojít u Romů k úplnému skoncování s potulováním. Jenom hlavním živitelům rodiny mohla vrchnost vystavit speciální cestovní pasy, se kterými mohli v rámci jednoho kraje po maximální dobu osmi týdnů se svými výrobky a službami cestovat.⁵⁹

Ještě v 18. století bylo hlavní obživou moravských a slezských Romů kovářství. Své služby a výrobky nabízeli na lokálních odbytištích. S nástupem průmyslové revoluce od kovářství začali opouštět. S občasnou nádeničinou se nedokázali uživit a uchýlovali se k žebrotě a ke

⁵³ HANZAL, J.: *Cikáni na Moravě*. s. 94. (O uherských Romech dále v: HORVÁTHOVÁ, Emília: *Cigáni na Slovensku*. Bratislava 1964.)

⁵⁴ Tamtéž, s. 64.

⁵⁵ Byl tvořen pozemky zrušených klášterů.

⁵⁶ HANZAL, J.: *Cikáni na Moravě*. s. 103

⁵⁷ V roce 1792 Leopold II. nařídil odsunutí těch Romů, kteří se na Moravě a ve Slezsku nezdržují více než deset let. Tento dekret byl zrušen Františkem I. o pět let později. NEČAS, Ctibor: *Romové na Moravě a ve Slezsku (1740-1945)*. Brno 2005, s. 46.

⁵⁸ NEČAS, C.: *Romové na Moravě a ve Slezsku*, s. 47.

⁵⁹ Tamtéž.

krádežím.⁶⁰ Z popisů na Moravě a ve Slezsku hledaných romských osob v letech 1847-1849⁶¹ vyplývá, že ve většině případů je v této době ještě hlavní příčinou pátrání potulování se. Zpravidla se pohřešovaly celé rodiny, některé už několik let. Kvůli krádeži byly zatykače vydány jen ve čtyřech případech z celkových čtyřiceti v dokumentu zmíněných popisů. Dopadení potulující se Romové bývali postrkem hnáni do jejich příslušného bydliště. Při přesunu Romové často znovu uprchli. V roce 1833, v důsledku zabití konvojanta⁶² v Jihlavském kraji, moravskoslezské gubernium pravidla postrku upravilo, muži měli při postrku být svázáni okovy a ženy s dětmi provazem.⁶³ I tak bývaly, podle již zmíněných popisů, útěky zajatých Romů zcela běžné.

⁶⁰NEČAS, C.: *Romové na Moravě a ve Slezsku*, s. 47.

⁶¹ Státní okresní archiv Olomouc, fond: Archiv města Olomouc, inv. č. 213, sign. 32, k. 178. *Pátrání po osobách – popisy osob, zatykače abecedně podle jmen) – písmeno cikáni.*

⁶² Konvojant – měl na starosti konvoj, který dopravoval hledané Romy k soudu, úřadu nebo do jejich evidovaného bydliště.

⁶³ NEČAS, C.: *Romové na Moravě a ve Slezsku*, s. 435.

2. Romové a katolická církev od konce 18. století do poloviny 19. století

„(...) nejvyšší vláda považuje za nutné vyjádřit nespokojenost s dosavadním malým pokrokem v civilizaci Cikánů a vyzvat všechny úřady, aby se řídily nejvyšší vůlí Jeho Veličenstva; a tak je nakonec informováno i ctihodné duchovenstvo, aby také oni maximálně spolupracovali pro dosažení tohoto cíle,“⁶⁴ píše se v nařízení vydaném moravskoslezským guberniem v roce 1830. V tomto případě se jedná o pouhé rozšíření těch, kteří měli povinnost výskyt Romů a pokroky ve snahách o jejich integraci sledovat. Na počátku 18. století byly stanoveny tresty pro vrchnost, správce či nájemce panství, kteří by pobyt Romů příslušnému krajskému úřadu nenahlásili.⁶⁵ Krajské úřady měly tyto záležitosti na starosti společně s patrimoniálními úřady. V prosinci 1798 si na nečinnost těchto úřadů stěžovaly dvorská kancelář a zemský úřad,⁶⁶ a požadovaly po nich, aby každé čtvrtletí o situaci mezi Romy podávaly zprávy. Ve výše zmíněném nařízení z roku 1830 gubernium nařídilo, aby bylo hlášení o pohybech a o procesu *civilizování cikánů* podáváno také děkany a jednotlivými faráři.⁶⁷

Neznamená to však, že se dříve katolická církev o Romy nezajímala. Spíše naopak. Odmítání křesťanského způsobu života Romy byl jeden z hlavních důvodů jejich represí. Svým přístupem vybočovali do té míry, že autority v dřívějších staletích viděly efektivnější řešení v jejich vyhoštění či dokonce vyhlazení. Snahy o začlenění Romů do společnosti sice zavrhovány nebyly, avšak hrozilo, že by tyto pokusy přinesly více škody než užitku. Duchovní na tyto špatné mravy Romů, kterými ohrožovali víru běžných obyvatel, upozorňovali. V roce 1607 například vyvolala rozruch skupina přibližně osmdesáti Romů, kteří se souhlasem opata přišli do kláštera v Sedlci. „*I běželi tam lidé od Hory Kutny [Kutné Hory] i odjinud na lelky, divadla pověrečné, hádání, zvláště ženské všetečné pohlaví, jako opice; načež horští kněží na kázáních svých žehrali hodně.*“⁶⁸

První záznamy křtů, sňatků a křesťanských pohřbů Romů v církevních matrikách na Moravě a ve Slezsku pocházejí z 2. poloviny 17. století. Podle Jiřího Hanzala, který tyto zápisy

⁶⁴ Státní okresní archiv Karviná, fond: Děkanský úřad Karviná, inv. č. 270, sign. V. h, k. 22. *Opis výnosu Moravsko-slezského gubernia v Brně z 2. 7. 1830 o nutnosti civilizování cikánů.*

⁶⁵ HANZAL, J.: *Cikáni na Moravě*, s. 48.

⁶⁶ „...umožňovaly prý Romům bez větších překážek potulovat se bez cestovních pasů, tábořit ve stanech pod širým nebem při nezajištěném způsobu obživy, žít v nezákonných svazcích a plodit nemanželské děti, jimž se neposkytovala křesťanská výchova ani školní vzdělání. (NEČAS, C.: *Romové na Moravě a ve Slezsku* s. 23.; HANZAL, Jiří: *Cikáni na Moravě*, s. 435.)

⁶⁷ „...die Eingaben der Dechante und der einzelnen Seelsorger mit vorgelegt wurden sollen.“ (*Opis výnosu Moravsko-slezského gubernia v Brně z 2. 7. 1830 o nutnosti civilizování cikánů.*)

⁶⁸ NEČAS, Ctibor: *Historický kalendář: Dějiny českých Romů v datech*. 2. přepracované a rozšířené vydání, Olomouc 2008, s. 16. (DAČICKÝ Z HESLOVA, Mikuláš: *Paměti Mikuláše Dačického z Heslova*. sv. 2 s. 103.)

studoval, se následně přijímání svátostí Romy stalo běžnou záležitostí.⁶⁹ Zdůraznil však, že nenašel metodu, která by dokázala zodpovědět otázku, jak bylo u těchto Romů vyznávání katolické víry hluboké. Do kontaktu s katolickou církví se Romové nejčastěji dostávali skrze křest. Ten byl významný také v případných soudních výsleších. Pokud při něm mohlo být rodné bydliště některého příslušníka romského etnika doloženo opisem z křestní matriky, mohli mu být přiznány polehčující okolnosti.⁷⁰ Romové, kteří byli na Moravě trpěni, se pak zúčastňovali i mši, zpovědi a přistupovali k přijímání.⁷¹ Dobré křesťanské chování totiž bylo tím, co jejich tolerování podmiňovalo.

⁶⁹ HANZAL, Jiří: *Demografie cikánského obyvatelstva v českých zemích v 17. a 18. století (na základě rozboru církevních matrik)*. In: *Historická demografie*, r. 40, č. 2, 2016, s. 168.

⁷⁰ PROCHÁZKOVÁ, Eva: *Perzekuce Romů v Českých zemích v 16. - 18. století*. In: *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.-18. století: sborník příspěvků z konference, konané v Pardubicích 21.-22.9.1995 = Capital punishment in the judiciary of the Czech lands from the 16th to the 18th century*. Pardubice 1996, s. 154.

⁷¹ HANZAL, Jiří: *Demografie cikánského obyvatelstva v českých zemích v 17. a 18. století (na základě rozboru církevních matrik)*. In: *Historická demografie*, r. 40, č. 2, 2016, s. 169.

2.1. „Bezbožníci“ v Římském (Tridentském) katechismu

Reformace započatá v 16. století donutila katolickou církev pevněji vymezit své učení. Po několika neúspěšných pokusech byl nakonec v roce 1545 otevřen koncil v Tridentu, který s přestávkami trval do roku 1563. Hlavním bodem k projednání se mimo téma církevní reformy stalo stanovení katolické nauky vůči protestantům. Z pověření koncilu byl v roce 1566 vydán *Catechismus Romanus*,⁷² který se stal až do 19. století základní příručkou katolické církve.⁷³ Byl určen primárně farářům.⁷⁴ Biskupové, kteří měli zajistit jeho překlad, byli nabádáni, aby kněze k jeho používání a časté četbě vedli. Měl sloužit také jako pomůcka ke kázání. Proto byla některá vydání doplněna o tzv. „Praxis Catechismi“, které jeho obsah rozdělovaly k jednotlivým nedělním úryvkům evangelia.⁷⁵ V německém jazyce vyšel Římský katechismus ještě v 16. století. S těmito – německými, popřípadě jinými překlady pracovali kněží v českých zemích až do 40. let 18. století, kdy byl Katechismus přeložen Josefem Windyšem i do češtiny.⁷⁶ O necelých padesát let později byl přeložen Janem Herčíkem a nákladem Dědictví sv. Prokopa vydán znovu.⁷⁷

Přímé náražky na romské etnikum v dekretch vyšlých z tridentského sněmu⁷⁸ ani v Římském katechismu pochopitelně nenajdeme. V tomto případě lze romské jedince, kteří se neztotožnili s požadovaným způsobem života, zařadit do v Katechismu nepřiliš specifikované skupiny bezbožníků. Takto je označil také kanovník Jan Rudolf Říkovský z Dobřčic, který etnikum přirovnal k Samaritánům:⁷⁹ „Není to žádný národ, nýbrž jen sebranka bezbožných, která není hodna nosit jméno národ.“⁸⁰ V tomto případě není až tolik podstatné, zda byli či nebyli Romové považováni za národ. Katechismus totiž zdůraznil, že spasení, které vychází

⁷² Název originálu: *CATECHISMVS, Ex decreto Concilii Tridentini, AD PAROCHOS, PII QVINTI PONT. MAX. IVSSV EDITVS*

⁷³ MIKULEC, Jiří a BENEŠ, Zdeněk: *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*. Praha 2013, s. 36.

⁷⁴ „Avšak za potřebné se vůbec uznávalo, aby se i jmenem a mocí všeobecného sněmu církevního, jenž tehdy (1542–1563) v Tridentě zasedal, katechismus vydal, z něhožby duchovní pastýři jistou a bezpečnou látku k vzdělávání lidu věřícího vážiti a bráti mohli.“ (*Katechismus z nařízení sněmu tridentského k pastýřům duchovním a z rozkazu Pia V. papeže římského na světlo vydáný*. Praha 1867, s. XVI.)

⁷⁵ Wilhelm, J. (1912). *Roman Catechism*. In: *The Catholic Encyclopedia*. New York [cit. 29. 3. 2021], dostupné z: <http://www.newadvent.org/cathen/13120c.htm>

⁷⁶ Od roku 1559 byl v češtině k dispozici *Katechismus katolický* od Petra Canisia

⁷⁷ *Katechismus z nařízení sněmu tridentského k pastýřům duchovním a z rozkazu Pia V. papeže římského na světlo vydáný*. Praha 1867. Katechismus je rozdělen na části a hlavy, které jsou ještě uspořádány do otázek a odpovědí. Toto členění pochází od Ondřeje Fabricia Leodského. (16. století) První vydání Katechismu nebyla členěna vůbec.

⁷⁸ *Dokumenty tridentského koncilu: latinský text a překlad do češtiny*. Praha 2015.

⁷⁹ Říkovský odkazuje na Sir 50, 25-26: „Dva národy si má duše oškliví, třetí národem není: obyvatelé pohoří Seiru, Filištány a hloupý lid, jenž bydlí v Sichemu.“ (*Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Praha 2010, s. 1272.)

⁸⁰ ŘÍKOVSKÝ, Rudolf, HANZAL, Jiří (překlad): *Vlastenecká úvaha o moravských Cikánech, včetně návrhu, jak by měli být umravňeni a užitečně vzděláni pro stát*. In: HANZAL, Jiří: *Cikáni na Moravě v 15. až 18. století*. Praha 2004, s. 219.

z oběti Ježíše Krista, je nabídnuto všem, nikoli pouze věřícím. *Spasitel* nejenom některému národu, ale všem lidem „*v stínu smrti sedícím a nejtvrďšími okovy hříchu a dábla sevřeným, světlo, svobodu a spasení dal, kterýž jim práva a dědictví království nebeského dobyl (...)*“⁸¹ Proto byl také Bůh nazván Otcem všech, nejen věřících, ale i nevěřících.⁸²

S odkazem na předposlední verš Matoušova evangelia⁸³ je připomínáno, že křesťanská víra se měla šířit mezi nevěřící. „...*tak prosíme, aby se totéž stávalo i na okršku zemském, aby všickni národové Boha poznali, ctili a velebili; aby nebylo na prosto žádných lidí, kteří by nepřijímali náboženství křesťanského, a Bohu se zúplna oddávající nevěřili, že v něm jest pramen vši svatosti, a že nic není čisté a svaté, co nevychází ze svatosti jména Božího.*“⁸⁴

Pavel z Tarsu přirovnal církve k tělu, jehož hlavou je Kristus a které je tvořeno různými národy, Židy i pohany, svobodnými i služebníky, chudými i bohatými.⁸⁵ Součástí tohoto těla se lidé stávají křtem. „*Ale oudové mrtvi, to jest lidé v nepravostech ponořeni a milosti Boží odcizeni, z toho dobrodiní sice oloupeni nebývají, tak aby toho těla oudy býti přestali; ale jsouce mrtvi neberou požitku duchovního, jehož spravedliví a nábožní docházejí.*“⁸⁶ Avšak právě proto, že stále v církvi jsou, je jim prostřednictvím těch, kteří duchovně žijí jsou, napomáháno znovu dosáhnout ztracených milostí. Je tak rozdíl mezi pokřtěnými a těmi, kteří jsou od církve odloučeni.⁸⁷ Avšak ani ti by neměli být zatracováni: „*Modlití se tedy máme za všechny lidi beze vší výminky, bez ohledu na nepřátelství, neb národ, neb náboženství. Neboť buď on nepřítel, nebo cizinec, nebo nevěřící: jest bližní; a když bližního z nařízení Božího máme milovati, následuje, že za něj i modlitbu činiti máme, nebo toto jest skutek lásky.*“⁸⁸

⁸¹ *Katechismus z nařízení sněmu tridentského k pastýřům duchovním a z rozkazu Pia V. papeže římského na světlo vydáný.* Praha 1867, s. 32

⁸² Tamtéž, s. 480.

⁸³ *Jděte tedy, učíte ze všech národů učedníky a křtíte je ve jménu Otce i Syna i Duchu Svatého. (Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou.* Praha 2010, s. 1756)

⁸⁴ *Katechismus z nařízení sněmu tridentského k pastýřům duchovním a z rozkazu Pia V. papeže římského na světlo vydáný.* Praha 1867, s. 493.

⁸⁵ Tamtéž, s. 103. (1. Kor 12, 12-13.)

⁸⁶ Tamtéž

⁸⁷ Do církve nepatří nevěřící (myšleno pohané, kteří v církvi nikdy nebyli, ani jí kdy poznali, ani které svatosti v společnosti lidu křesťanského účastnými se stali.), kacíři a rozkolníci a exkomunikováni. (*Katechismus z nařízení sněmu tridentského...*, s. 93.)

⁸⁸ *Katechismus z nařízení sněmu tridentského k pastýřům duchovním a z rozkazu Pia V. papeže římského na světlo vydáný.* Praha 1867, s. 466. (Citace odkazuje na Mk 12, 28–34.)

2.2. Romové z pohledu katolických duchovních

Za počátek období, ve kterém se bude problematice věnováno podrobněji, je stanoven rok 1783. Tehdy byla kroměřížským kanovníkem Janem Rudolfem Říkovským z Dobřic⁸⁹ sepsána *Vlastenecká úvaha o moravských Cikánech, včetně návrhu, jak by měli být umravněni a užitečně vzděláni pro stát.*⁹⁰ Přináší pohled pouze jednoho duchovního, který se však více či méně mohl podobat názorům mnohých dalších kněží. Nehledě na to, že úvaha byla jistě duchovními čtena. Text přibližuje mnohé předsudky, které byly s tímto etnikem spojeny, a jež se vyskytovaly napříč celou společností. Říkovského označení Romů za *degenerovaný (zvrhlý)*⁹¹ *druh lidí* či za *sebranku nelidí s děsným zjevem* tak nijak nevybočuje z využívaných přizvisek. V dekretech a nařízeních z tohoto století se o Romech píše jako o „*škodlivé cikánské*“ a „*zemhubící cikánské sběři,*“⁹² nebo o „*nepotřebných, ale i nebezpečných lidech.*“⁹³

Úvahu Říkovský rozčlenil do šesti částí. V první stručně nastínil původ Romů. Ve druhé rozvinul, jaký problém podle něho pro křesťanskou společnost té doby Romové představovali: „...*je neobyčejně nápadné a činí také smutný dojem, když člověk spatří v dobře spravované zemi lidi, kteří z morálních a politických důvodů byli vyhnáni z jiných zemí a nyní pozůstávají jen ze sem a tam rozptýlených tlup, které neměnně podržují ze starých zvyků zděděný způsob života, který je pro lidské pokolení neslušný a přitom zcela zneuznávají vyšší poslání rozumného tvora.*“⁹⁴ Následně vyjmenovává jednotlivé body podrobněji. Zmiňuje problém potulování se a s tím související znepokojování cestujících u cest, nošení nedostatečného oblečení, kradení potravin atd. Zabývá se také špatným dojmem, která mohla země získat například v očích cizinců. Dle mého názoru byla obava z takovéto reputace⁹⁵ jedním z hlavních důvodů, proč mohl být romský problém řešen tak drasticky. Podle Říkovského také Romům kazila pověst

⁸⁹ Jan Rudolf Říkovský z Dobřic se narodil v roce 1733. Po studiích filosofie a práva pracoval u moravského tribunálu. Toto místo později opustil, začal studovat teologii a v roce 1759 byl vysvěcen na kněze. V roce 1779 se stal kanovníkem kostela sv. Mořice v Kroměříži a poté konzistoriálním radou brněnského biskupství. Zemřel v roce 1799. O problematice byl Říkovský dobře informován z literatury, navíc jeho bratr Jan Nepomuk Říkovský z Dobřic byl do roku 1773 zástupcem krajského hejtmana Hradištského kraje, a v rámci své pozice se záležitostmi kolem Romů zabýval také. (HANZAL, Jiří: *Romové tolerovaní na Moravě v letech 1698-1784*. In: *Časopis Matice moravské*. č. 1, r. 114, 1995, s. 44, 45)

⁹⁰ ŘÍKOVSKÝ, Rudolf, HANZAL, Jiří (překlad): *Vlastenecká úvaha o moravských Cikánech, včetně návrhu, jak by měli být umravněni a užitečně vzděláni pro stát* (dále jen *Vlastenecká úvaha*). In: HANZAL, Jiří: *Cikáni na Moravě v 15. až 18. století*. Praha 2004, s. 212-220

⁹¹ Ausgeartete Gattung der Menschen

⁹² Dekrety Karla VI. z roku 1721 a 1726 (NEČAS, Ctibor: *Historický kalendář: Dějiny českých Romů v datech*. 2. přepracované a rozšířené vydání, Olomouc 2008, s. 21, 24.)

⁹³ Dvorská kancelář v roce 1798. (NEČAS, C.: *Historický kalendář*, s. 28.)

⁹⁴ ŘÍKOVSKÝ, R.: *Vlastenecká úvaha.*, s. 217.

⁹⁵ Ctibor Nečas poukázal například na cestopis Charlese Patina ze 70. let 17. století, ve kterém autor líčí, že se při cestě z Prahy do Vídně setkal v jednom lese u Labe se skupinou Romů, jenž *prý žili v takové volnosti, jaká tou dobou nebyla ani v nejsvobodnějších republikách.* (*Historický kalendář*, s. 18.)

bezbožná lůza skládající se například z prostitutek nebo zlodějů, která se kolem nich shromažďovala. Nakonec vysvětlil ještě problém věštění, které vyvolávalo u nerozumných lidí sklony věřit pověrám. Tomuto je záhodno věnovat více pozornosti.

Věštba a další výjimečné schopnosti, o nichž romští jedinci druhé přesvědčovali, je totiž záležitostí, na které duchovní upozorňovali mnohem více. „*Je třeba mít se na pozoru před těmi, kteří se zabývají všemi druhy věštění a prorokování – z obličejových rysů druhých, ze záhybů ruky, z bílých skvrn na nehtech – hádání štěstí nebo smůly z nepodstatných předmětů. Jsou to podvodníci, kteří peníze z prostých a lehkověrných lidí tahají. Nikdo nemůže znát budoucnost, kromě samotného Boha,*“⁹⁶ zdůraznil na počátku 19. století německý benediktýnský kněz Ägidius Jais.⁹⁷ Toto téma následně spojil i s Romy a dodal že mnoho lidí už bylo oklamáno a už nevěří *černým nebo bílým cikánům,*⁹⁸ avšak místo toho hádají budoucnost z předtuch a různých pozorování. Jako na nepoctivce, kteří se mimořádnými schopnostmi za účelem zisku peněz od důvěřivých lidí jen chlubí, nahlížel na Romy o padesát let později také chomutovský farář Hieronymus Anton Jarisch,⁹⁹ který si stěžoval na velké počty podvedených lidí: *...ani nauka a kázání, ani [vzniklá] škoda lidí nepolepší. To je smutné (...) Zdivočelé hordy cikánů se stále potulují městy, dokonce i pod dohledem místních úřadů mohou vykládači karet a kartářky, šarlatáni a falešní lékaři tropit neplechu.*¹⁰⁰ Podle Jarische by měla vláda proti těmto lidem zasáhnout přísněji. Protestant Johann Heinrich Helmut¹⁰¹ popsals¹⁰² příklad podvodu, kterého Romové využívali v německých zemích. Přesvědčovali místní, že mají moc nad ohněm, a tak mohou zabránit požáru. Tvrdili, že disponují „kořenem ohně“, který získali v Egyptě.

⁹⁶ JAIS, Ägidius: *Predigten, die Alle verstehen, und die Meisten brauchen können: seinen ehemaligen Schülern zur freundschaftlichen Erinnerung: gutgesinnten Christen zur erbaulichen Lesung. Mit Christenlehren über die Gebothe Gottes, und die letzten Dinge*, 3. díl, 3. vydání, Salzburg 1825., s. 342.

⁹⁷ Ägidis Jais (1750–1822) byl benediktýnský mnich, studoval v klášterní škole Benediktbuern a v Sankt Emmeram v Řezně. Od roku 1803 působil jako profesor teologie na univerzitě v Salcburku. Následně pracoval jako vychovatel u velkovévody Ferdinanda III. Toskánského (*Deutsche Biographie – Jais, Aegidius*. [cit. 22. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.deutsche-biographie.de/sfz36876.html>)

⁹⁸ Rozdělením Romů na černé (Kálo) a bílé (Párno) se zabýval například Antonín Jaroslav Puchmajer. (PUCHMAJER, Antonín Jaroslav: *Románi Čib, das ist Grammati und Wörterbuch der Zigeuner Sprache, nebst einigen Fabeln in derselben. Dazu als Anhang die Hantýrka oder die Čechische Diebessprache*. Praha 1821.) Viz níže.

⁹⁹ Hieronymus Anton Jarisch se narodil v České Lípě v roce 1818. Studoval filozofii v Praze a teologii v Litoměřicích. Po vyškolení v Praze působil jako učitel pro hluchoněmé. Od roku 1861 byl farářem v Chomutově. (*Jarisch, Anton Hieronymus*. Zugriff [cit. 22.03.2021]. Dostupné z: https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_J/Jarisch_Anton-Hieronymus_1818_1890.xml)

¹⁰⁰ JARISCH, Anton Hieronymus: *Illustrierter Katholischer Volkskalender für das Jahr 1878 (Volkskalender) Zur Förderung des katholischen Sinnes von H. A. Jaritz*. Wien., s. 108. Následně autor popsals případ, který se údajně stal v roce 1877 v Běchovicích, kde cikánka okradla hospodáře nemocného součotěmi o 300 zlatých. (Tamtéž, s. 109)

¹⁰¹ Johann Heinrich Helmut (1732-1813), vévoda z Braunschweigu, byl evangelický duchovní. Působil jako superintendent v Lüneburgu a kazatel v Cälvorde.

¹⁰² HELMUT, Johann Heinrich: *Volks Naturlehre zur Dämpfung des Aberglaubens*, 5. rozšířené vydání. Braunschweig 1803.

Také používali určité hnědé kuličky, které z důvodu ochrany proti požáru přibíjeli na hlavní trám domu. Autor vysvětlil, že to Romové dělali pouze proto, aby jim bylo umožněno přespat ve stodole a mohli si zde rozdělat oheň. Varoval před neočekávaným poryvem větru a následným požárem, kterému by nezabránily *ani egyptské kořeny, ani přibité hnědé kuličky*.¹⁰³

Vraťme se zpátky k textu kanovníka Říkovského. Ten se dále věnoval tomu, jak přistupovali ke katolické víře sami Romové. Sice se hlásili ke katolickému vyznání, jak potvrzují i popisy hledaných romských osob z poloviny 19. století,¹⁰⁴ ve kterých jsou všichni hledaní katolického vyznání, avšak na náboženské povinnosti nedbali. Jako tuláci nepatřili do žádné farnosti. Jejich potulování znemožňovalo kontrolovat, zda o neděli a přikázaných svátcích chodili na bohoslužby. Také bylo těžké zjistit, zda byli církevně oddáni a jestli jim v tom nic nebránilo, jelikož *se stále mezi sebou žení*, stejně tak, zda byly pokřtěny jejich děti a zda se jim dostávalo křesťanského vzdělání. Dle autora Úvahy by toto mělo být podrobněji vyšetřeno. Ovšem nespécifikoval, kdo by se toho měl ujmout. Na závěr druhé části přidal vlastní zkušenost ze setkání se skupinou Romů: „...*nedávno jsem navštívil zbožného a učeného faráře a cestou jsme zastihli tyto ubohé lidi ležet vedle cest jako stádo divokých vepřů. Litovali jsme jejich žalostných poměrů. Farář mě mimo jiné ujišťoval, že bratři se nerozpakují páchat krvesmilství se svými rodnými sestrami, zcela nový důkaz jejich zvířecího způsobu života a nejvyšší bezbožnosti (...)*“¹⁰⁵ Nakonec ještě Říkovský vyřkl obavy před božím trestem, který v důsledku tohoto jednání by se mohl dotknout celé země.

Ve třetím úseku kanovník představil, jaké nebezpečí může hrozit v budoucnu. Podle mého názoru je tato část zatížena předsudky nejvíce. Nepřináší ani nic podstatného, podobně jako obsah poslední pasáže, kde autor radí přímo Romům, co by měli změnit. Neplatí to však o oslovení, které zde vůči Romům použil: „... *jakou radu bych vám měl udělit z lidského bratrství, zvláště kdy ve svých, sice od vzduchu a slunce, prachu a kouře černých tělech nosíte tutéž nesmrtelnou a věčného života si zasluhující duši (...)*“¹⁰⁶ Tímto Říkovský Romy nijak neodlišil od ostatních lidí a vidí největší chybu v jejich hříšném chování, které je ohrožením nejen nesmrtelných duší jich samotných, ale i ostatních lidí, kteří mohli být jimi negativně ovlivněni či mohli využívat nekřesťanských služeb Romy poskytovaných.

¹⁰³ HELMUT, Johann Heinrich: *Volks Naturlehre zur Dämpfung des Aberglaubens*, 5. rozšířené vydání. Braunschweig 1803, s. 239.

¹⁰⁴ Státní okresní archiv Olomouc, fond: Archiv města Olomouc, inv. č. 213, sign. 32, k. 178. *Pátrání po osobách – popisy osob, zatykače abecedně podle jmen – písmeno cikáni*.

¹⁰⁵ ŘÍKOVSKÝ, R.: *Vlastenecká úvaha*, s. 217.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 219.

Postup, jak Cikány umravnit, aby byli užitečně vzděláni pro stát, je Říkovským rozebrán ve čtvrté a v páté části práce. Všichni Romové měli být nejprve sepsáni a následně vykázáni na neobydlená místa. Měly tak vzniknout určité romské kolonie, ve které by každý živitel rodiny dostal zadarmo půdu o rozloze několika měříc,¹⁰⁷ náradí k jeho obdělávání, osivo na první rok, a také materiál na stavbu domu. Za nejvhodnější místo pro kolonie určil Říkovský prostor v blízkosti splavných řek nebo silnic. Po nich se měl dovážet materiál, který by Romové, jejichž *nejpřiměřenější prací je kovářské řemeslo*, zpracovávali. Konkrétně měli vyrábět řetězy, pohrabáče, kotvy, radlice, hřebíky, rýče, vidle na seno atd. Pro mladé svobodné muže zcela nereálně autor navrhl práci námořníků, jelikož *mohou mimořádně snášet vedro a chlad a také požívají trvalého zdraví, ani by podléhali kurdějím, (...) nadto umí docela dobře plavat*. Vzdělávací činnost měli mít v osadách na starosti uvědomělí duchovní ovládající romštinu a učitelé, kteří by děti učili číst. Celý projekt měl být placen z náboženského fondu a ze sbírek, do kterých měli přispět všichni obyvatelé Moravy včetně duchovních.¹⁰⁸

Říkovského úvaha a texty dalších dokazují, že zaujatost¹⁰⁹ vůči Romům, která přetrvávala ve společnosti, katolickou církev nevynechala a pohledy některých duchovních na toto etnikum se často moc nelišily od přístupu podávaného autoritami a znalci té doby už proto, že kněží se mezi vzdělance řadili také. Někteří vybízeli i k přísnějšímu zásahu. Předposlední mohučský arcibiskup Friederich Karl Joseph von Erthal například viděl povinnost připomenout po válkách první koalice v roce 1801 všechny důležité vyhlášky, které se týkaly zvrhlých, zkažených, nečinně bloudících a žebráků: „*Tak jak pokračující válka zaměstnala státní úřady především ve vojenských záležitostech, (...) zlá chátra, jenž se vytvořila v důsledku bídy a chudoby, hledající v této spleti zvláštní místo a očividně přecházející po jednotlivcích či ve skupinách ze země do země, představovala ohrožení silnic, vesnic a dalších odlehlých osad, páchala ohavné zločiny prostřednictvím ozbrojování a vyhrožování, střelbou, násilných vloupání, svazování lidí a loupení.*“¹¹⁰ Mezi sebranku, ke které je potřeba přistupovat s pečlivou pozorností, zařadil také Romy. Připomněl, že by Romové neměli být vůbec trpěni kvůli jejich neadekvátnímu způsobu života, a zatýkáni by měli být, i pokud nebudou mít na svědomí žádné další trestné

¹⁰⁷ 1 měřic \doteq 0,192 ha. (KAUSEK, Antonín: *Pomocné tabulky ku vypočítání plošné míry*. Praha 1910. s. 5.)

¹⁰⁸ ŘÍKOVSKÝ, R.: *Vlastenecká úvaha*, s. 218 a 219.

¹⁰⁹ *Tyto předsudky se zakládaly na propagandě (špehování pro nepřátele), tradici (smíšení Cikánů s lůzou a potulnými nevěstkami, krvesmilství), dobových procesech (kanibalství). Pokud je možné bližší ověření, většinou se tato obvinění projevují jako vykonstruovaná.* (HANZAL, Jiří: *Cikáni na Moravě*. s. 98.)

¹¹⁰ *Wir Friderich Karl Joseph von Gottes Gnaden des heil. Stuhls zu Mainz ...*, 1801, In: Google Books [cit. 20. 3. 2020]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=YdBIAAAACAAJ&hl=cs&source=gbs_navlink_s_s (Originál dokumentu se nachází v Bavorské státní knihovně)

činy. V takovém případě měli být potrestáni podle aktuální vyhlášky jako potulující se či jako žebráci.

S největší pravděpodobností nelze předpokládat, že existovalo nějaké oficiální stanovisko katolické církve, které by se vztahovalo přímo na romskou populaci. Záleželo tedy na jednotlivých církevních obvodech a také na samotných kněžích. Ke každé osobě je tak potřeba přistupovat jednotlivě. Odlišným míněním se mohla reprezentovat například skupina obrozeneckých kněží, mezi které je řazen také básník, spisovatel a římskokatolický kněz Antonín Jaroslav Puchmajer¹¹¹, autor prvního pravopisu a slovníku romštiny na území Čech, který pod názvem *Románi Čib*¹¹² vyšel tiskem v roce 1821.¹¹³ Byl sepsán na základě zadržení¹¹⁴ skupiny Romů na Radnickém panství,¹¹⁵ kde autor jako farář od roku 1806 působil. Mezi zadrženými vynikal asi dvanáctiletý chlapec, který ho prý k sepsání slovníku povzbudil: *...maje čiperného hošíka cikánského stále kolem sebe, celý den s ním rozmlouval, na slova se vyptával, vlastnosti jazyka nám málo známého zkoumal (...)*.¹¹⁶ Za tuto zásluhu chlapce Jan Kollár umístil do slovanského nebe.¹¹⁷ Součástí Puchmajerovy výsledné práce je i krátký slovník zlodějského argotu, kterým chtěl autor ukázat rozdíly mezi romštinou a hantýrkou a vyvrátit tak názor *lidí, dokonce i učenců, kteří považují romštinu za jazyk zlodějů*.¹¹⁸ Jako mylný označil i další rozšířený pohled, dle kterého byla romština míšencem složeným z několika jiných jazyků.¹¹⁹

Situaci totiž komplikovali příslušníci nejnižších vrstev, kteří se k Romům připojovali. Tomuto se Puchmajer věnoval v úvodu práce. Vysvětlil rozdělení Romů na černé (Kálo) a bílé (Párno).¹²⁰ Kálo byli původem z Uher. Byli to většinou potulní kováři, kteří se zdržovali ve

¹¹¹ Antonín Jaroslav Puchmajer se narodil v roce 1769 v Týně nad Vltavou. Studoval filozofii na Karlově univerzitě. Na kněze byl vysvěcen v roce 1796. Byl literárně činný, překládal. Kromě češtiny ovládal latinu, němčinu, francouzštinu, španělštinu, italštinu, angličtinu, ruštinu a polštinu. Stýkal se s Josefem Dobrovským a dalšími obrozenci. Jeho posledním působištěm se stala farnost Radnice na Rokycansku. Tady založil první českou čtenářskou společnost a veřejnou knihovnu. Zemřel v září 1820.

¹¹² PUCHMAJER, Antonín Jaroslav: *Románi Čib, das ist Grammati und Wörterbuch der Zigeuner Sprache, nebst einigen Fabeln in derselben. Dazu als Anhang die Hantýrka oder die Čechische Diebessprache*. Praha 1821.

¹¹³ SRŠEŇ, Lubomír: *Nevšední příběhy portrétů: Puchmajer, Sedláček, Hanka, Rajska, Němcová*. Praha 2011, s. 13.

¹¹⁴ Skupina byla zadržena kvůli podezřelým pasům. Muži byli vyšetřováni v Plzni, ženy s dětmi zůstaly v Radnici. Vyšetřování trvalo přibližně deset týdnů. (*Románi Čib*, s. 3) Dle Puchmajera je romština extrémně jednoduchá, a tak na konci těch deseti týdnů neměl potíže porozumět cikánským rozhovorům. (Tamtéž, s. 8.)

¹¹⁵ Město Radnice se nachází v okrese Rokycany v Plzeňském kraji, přibližně 17 kilometrů severovýchodním směrem od Plzně.

¹¹⁶ FRÍČ, Coelestin a HUDEC, Jan (ed.): *Slavín. Sbirka životopisů, podobizen a autografů předních mužův a žen československých*. 3. díl, Praha 1872. s. 387.

¹¹⁷ NEČAS, Ctibor: *Historický kalendář: Dějiny českých Romů v datech*. 2. přepracované a rozšířené vydání, Olomouc 2008, s. 29.

¹¹⁸ *Románi Čib*, s. 7.

¹¹⁹ Fakt, že romština obsahovala mnoho přejatých slov, Puchmajer odůvodnil tím, že pro Romy bylo v případě neexistujícího výrazu pro danou věc jednodušší převzít pojmenování místní než vymýšlet nový výraz.

¹²⁰ Rozdělení vztáhl pouze na oblast českých zemí.

východních Čechách. Puchmajer jejich práci označil jako docela dobrou. Oproti tomu skupina „Párno“ byla tvořena příslušníky nejnižších vrstev, kteří s Kálo zplodili děti. Mezi bílé Romy patřili například potulní kočovníci, kteří pronajímali koně.¹²¹ Jejich manželky prý častokrát věštily budoucnost z rukou nebo z karet a jelikož obvykle předpověděly příjemné věci, získaly dostatek peněz. Dále do této skupiny spadali potulní zpěváci a divadelníci. Dle Puchmajera se všichni tito lidé vyhýbali práci a peníze, které potřebovali především na kořalku a tabák, byli schopni získávat skrze podvody všeho druhu.¹²² Na rozdíl od Kálo také mnoho „bílých“ používá hantýrku a romštinu ovládá jen málo.

¹²¹ herky (die Schindmähren)

¹²² Tamtéž.

3. Romové v Těšínském Slezsku

Dne 15. dubna 1668 byl v Hradci nad Moravicí¹²³ pokřtěn Pavel, syn Davida Jancziho a jeho ženy Zuzany. Jedná se o jeden z prvních zápisů o křtu romského dítěte nacházející se v matrikách současného českého Slezska.¹²⁴ Toto území bylo až do 70. let 20. století rozděleno mezi olomouckou a vratislavskou diecézi. Pod olomoucké biskupství (od roku 1777 arcibiskupství) spadalo Opavské a Krnovské knížectví, dále oblast Bruntálska či Albrechticka. Vratislavské biskupství pak spravovalo východní část českého Slezska, kam zasahoval komisariát niský, a západní část, kde existoval komisariát těšínský. (Viz další kapitola.)

První známý záznam o křtu romského dítěte v těšínském komisariátu pochází z roku 1714. Tehdy bylo pokřtěno jedno děvče ve Frýdku.¹²⁵ Do konce 18. století už pak další křest romského dítěte v této oblasti není znám. Oproti tomu v moravských matrikách objevil Jiří Hanzal padesát dva romských dětí, které byly pokřtěny v 18. století. Počet záznamů o narození a křtech značně narostl od 50. let.¹²⁶

O charakterizaci romské populace na Moravě a ve Slezsku se pokusil Ctibor Nečas. Určení jejího přesného počtu, členitosti a rozptýlení je však z důvodu absence věrohodných statistických informací¹²⁷ složité.¹²⁸ Nejprůhodnějšími prameny jsou pro zjištění těchto skutečností zvláštní evidence a soupisy Romů, které byly vedeny místními úřady a bezpečnostními úřady. První z nich byly realizovány v roce 1769 na panstvích Hradištského a Brněnského kraje, o něco později i na statcích náboženského fondu.¹²⁹ Soupis veškeré romské populace podle zemí, krajů a panství se následně uskutečnil až v roce 1798.¹³⁰ Nejpočetnější komunita Romů žila na panstvích Uherský Brod a Uherský Ostroh. Zde bylo v roce 1783

¹²³ Hradec nad Moravicí se nachází přibližně devět kilometrů jižně od Opavy. Farnost, která od roku 1255 do roku 1782 spadala pod opavské arcijáhenství ustavené Brunem ze Schauenburku, patřila olomoucké diecézi. (SKUPIEN, Marek: *Farní úřad Hradec nad Moravicí /1600/-1973*, Inventář. Opava 2008, s. 11.)

¹²⁴ NEČAS, Ctibor: *Historický kalendář: Dějiny českých Romů v datech*. 2. přepracované a rozšířené vydání, Olomouc 2008, s. 18. V moravských matrikách je nejstarším dosud známým záznamem o křtu romského novorozeněte zápis z 26. května 1652. Tehdy byla ve Vsetíně pokřtěna Mariana, dcera potulných Cikánů z hornouherského Trenčína. (HANZAL, Jiří: *Demografie cikánského obyvatelstva v českých zemích v 17. a 18. století (na základě rozboru církevních matrik)*. In: *Historická demografie*, r. 40, č. 2, 2016, s. 168.)

¹²⁵ HANZAL, Jiří: *Demografie cikánského obyvatelstva v českých zemích v 17. a 18. století (na základě rozboru církevních matrik)*. In: *Historická demografie*, r. 40, č. 2, 2016, s. 144.

¹²⁶ Tamtéž, s. 146.

¹²⁷ Romové, kteří byli evidováni v oficiálních cenzech, disponovali neúplně či zkráceně vyplněnými rubrikami ve sčítacích operátech. Národnost se například od roku 1880 zjišťovala podle jazyka, avšak cikánština jako jazyk běžné mluvy nebyla brána. A tak se Cikáni stávali jakýmsi „mrtvými dušemi“, které zdánlivě neexistovaly a skrývaly se mezi jinými příslušníky úředně uznávaných národností. (NEČAS, Ctibor: *Romové na Moravě a ve Slezsku (1740–1945)*. Brno 2005, s. 27.)

¹²⁸ NEČAS, C.: *Romové na Moravě a ve Slezsku*, s. 27.

¹²⁹ Tamtéž, s. 29 a 434.

¹³⁰ Výsledek - 61 rodin s nejméně 362 členy. (Tamtéž s. 33.)

evidováno celkem 28 rodin se 118 členy.¹³¹ Značnou část tvořili potomci Štěpána Daniela, který se zde usadil na konci 17. století. V jiných oblastech byla romská populace menší. To platí i o těšínském komisariátu, který byl svojí rozlohou několikrát větší než obě dvě výše zmíněná panství dohromady.¹³²

Soupis z roku 1798 informoval o dvou slezských panstvích, ve kterých se Romové zdržovali. Bylo to panství Klokočov (Opavský kraj) a Jablunkov.¹³³ Přesnější počet romských jedinců, jenž pobývali v Těšínském kraji,¹³⁴ podávají až tzv. kmenové knihy, které byly u krajských úřadů vedeny od 40. let 19. století. Do nich se zapisovalo jméno a osobní údaje¹³⁵ každého příslušníka romské rodiny usazené na Moravě a ve Slezsku.¹³⁶ V nich je zaregistrováno celkem 82 Romů z Těšínska, což je téměř 65 % z celkového počtu evidovaných Romů zdržujících se ve Slezsku. Na Moravě bylo v těchto knihách zapsáno 376 lidí.¹³⁷ Nutno dodat, že tyto údaje se vztahují pouze k usazeným Romům. Data navíc nelze považovat za kompletní. S přihlédnutím například k různému pracovnímu úsilí úředníků na krajských úřadech může být také zkusující z těchto dat vyvozovat poměrné rozptýlení Romů na Moravě a ve Slezsku.

Největší romskou komunitou v Těšínském Slezsku disponovala obec Chotěbuz¹³⁸ s dvaceti pěti v kmenových knihách zapsanými Romy. Čtrnáct jedinců pak pobývalo ve Skočově a v obci Zábřeh¹³⁹. V dalších místech na Těšínsku žilo několik romských jednotlivců v obcích Międzyrzecze Dolne¹⁴⁰, Mosty¹⁴¹ a Návší.¹⁴² Z těchto dat můžeme následně určit čtyři hlavní oblasti, kde Romové setrvali: na současné české straně v okolí Chotěbuz a Jablunkova, na straně polské ve Skočově a u severovýchodních hranic Těšínska.¹⁴³

¹³¹ NEČAS, C.: *Romové na Moravě a ve Slezsku*, s. 30.

¹³² Nerovnost rozšíření podpořila přesídlení Romů z ostrožského a brodského panství do deseti jiných obcí na Moravě. (Původně se plánovalo přesídlení do osmnácti moravských a dvou slezských obcí). Akce, kterou iniciovala v 80. letech 18. století dvorská kancelář, však nebyla příliš úspěšná. (*Romové na Moravě a ve Slezsku (1740–1945)*, s. 33.)

¹³³ NEČAS, C.: *Romové na Moravě a ve Slezsku*, s. 34.

¹³⁴ Těšínský kraj se téměř shodoval s těšínským vikariátem vřatislavské diecéze.

¹³⁵ Rodiště, věk, náboženské vyznání, termín a místo usazení rodiny, bydliště, profese, sociální postavení atd.

¹³⁶ Tamtéž. s. 35.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Obec Chotěbuz se nachází asi 4 kilometry severozápadně od Českého Těšína.

¹³⁹ Polská obec Zábřeh (Zabrzeg) leží na severovýchodní hranici Těšínského Slezska, přibližně 30 kilometrů severovýchodně od Těšína.

¹⁴⁰ Obec Miedrzecze Dolne leží 25 kilometrů severovýchodně od Těšína, 6 kilometrů jižně od Zábřehu.

¹⁴¹ Dnes součást Českého Těšína – západní část.

¹⁴² Obec asi kilometr vzdálená od Jablunkova severním směrem.

¹⁴³ NEČAS, C.: *Romové na Moravě a ve Slezsku*, s. 35 a 36.

3.1. Intermezzo: stručný nástin vývoje církevní správy v rakouské části vratislavské diecéze

Hranice olomouckého a vratislavského církevního obvodu se dostaly mimo své státy v roce 1742. Na základě mírové smlouvy podepsané 28. července v Berlíně přišla habsburská monarchie na úkor Pruska o většinu Slezska. Tři děkanáty patřící olomouckému biskupství¹⁴⁴ tak zůstaly v Prusku, a naopak část vratislavské diecéze se octla v Habsburské monarchii. Z tohoto území, tvořeného těšínským¹⁴⁵ a zčásti niským biskupským komisariátem, byl v roce 1770¹⁴⁶ vytvořen vratislavským biskupem Filipem Gotthardem Schaffgotschem¹⁴⁷ generální vikariát, a k němu ustanovena konzistoř. Vikariát v mnoha ohledech vystupoval v rámci vratislavského biskupství spíše jako samostatná jednotka. Roli v tom hrál mimo jiné napjatý vztah mezi vratislavským biskupem a pruskou vládou,¹⁴⁸ či snahy Habsburků udržet si moc nad církevními záležitostmi ve své říši. V 70. letech 18. století se připravovalo zřízení nového biskupství v Rakouském Slezsku. Olomoucké biskupství bylo povýšeno na arcibiskupství, jemu bylo podřízeno nově vzniklé biskupství v Brně, avšak „projekt biskupství opavského, jemuž z Olomouce měly připadnouti děkanáty Opava, Ketř, Bílovec, Osoblaha, Spavice, Hlučín a část Bruntálu, Budišova a Oder“¹⁴⁹ se nepodařilo zrealizovat.

Rakouská část vratislavského obvodu byla tvořena dvěma částmi: do východní části spadl kníže-biskupský komisariát se sídlem v Těšíně. V západní části byl vytvořen nový kníže-biskupský komisariát – niský¹⁵⁰ (viz obr. 1).¹⁵¹

¹⁴⁴ Konkrétně děkanství Ketř, Hlubčice a Hlučín. Pro ně byl zřízen zvláštní komisariát, který spravoval farář v Ketři. (dále v KOUŘIL, M.: *Arcibiskupství Olomouc (1144) -1961*, Inventář, Olomouc 1971, ev. č. pom. 750.)

¹⁴⁵ Na biskupský komisariát byl těšínský děkanát povýšen v 1. polovině 17. století (PINDUR, David: *Dřevěný kostel svatého Michaela archanděla v Řepišťích*. Řepiště 2013. s. 22.)

¹⁴⁶ PATER, Józef: *Z dziejów Wikariatu Generalnego w Cieszyń (1770-1945)*. In: JIRÁSEK, Zdeněk (ed.): *Církevní dějiny Slezska (18.-20. století)* Opava 2011, s. 23

¹⁴⁷ Biskup Schaffgotsch se stal vratislavským biskupem v roce 1744 díky podpoře Fridricha II. Byl však obviněn z podpory Rakouska a v roce 1757 v Prusku zbaven moci. V roce 1766 z Pruska uprchl a ze zámku Jánský vrch řídil rakouskou část vratislavské diecéze. Pruskou část spravoval světící biskup. (PATER, J.: *Z dziejów Wikariatu Generalnego w Cieszyń (1770-1945)*. s. 23.)

¹⁴⁸ Církevní politika protestantského Pruska se výrazně lišila od katolického Rakouska, král Fridrich II. katolickému duchovenstvu zvedl daně a požadoval od nich plnou loajalitu. Král také plánoval oddělit katolickou církev ve Slezsku od Říma a vytvořit její vlastní řídicí centrum se sídlem v Berlíně. (PATER, J.: *Z dziejów Wikariatu Generalnego w Cieszyń (1770-1945)*, s. 22.)

¹⁴⁹ KOUŘIL, M.: *Arcibiskupství Olomouc (1144) -1961*, Inventář, Olomouc 1971, ev. č. pom. 750, s. 7.

¹⁵⁰ V této době tak existovaly dva niské komisariáty, jeden v Rakouském Slezsku a druhý na pruské straně. Město Nysa, podle kterého byly pojmenovány, bylo součástí komisariátů v Prusku. (DEMEL, Jiří: *Děkanství Karvinná 1778–1950 (1954)*, Inventář, 1998, ev. č. 135., s. 4)

¹⁵¹ Změny ve zdejší církevní správě přinesl rozpad Rakouska-Uherska a vznik samostatných republik Polska a Československa. Těšínský komisariát byl v roce 1920 rozdělen na kníže-biskupský komisariát pro československé východní Slezsko, který sídlil v Českém Těšíně, a na kníže-biskupský komisariát pro polskou část východního Slezska se sídlem v Těšíně. Generální vikariát existoval do roku 1925, avšak od roku 1920 pod něj spadl už pouze kníže-biskupský komisariát pro polskou část východního Slezska. Další zásah přinesl rok 1938. Po Mnichovské dohodě komisariát pro československé východní Slezsko byl znovu rozdělen na českou a polskou část. Ta nejprve

Před rokem 1742 ve východní části rakouského Slezska existovalo vratislavské arcikněžství¹⁵² se sídly v Bílsku,¹⁵³ Fryštátě, Frýdku, Těšíně a od roku 1738 také ve Strumeni.¹⁵⁴ Ty od roku 1759 doplnilo arcikněžství v Karvině a v roce 1806 v Jablunkově.¹⁵⁵ Strumeňské arcikněžství bylo přesunuto do Skočova.¹⁵⁶ Západní část vratislavské diecéze v rakouském Slezsku původně celá spadala pod vratislavské arcijáhenství.¹⁵⁷ Čtyři zdejší arcikněžství – Vidnava, Zlaté Hory (Cukmantl), Jánský Vrch a Jeseník (Frývaldov) vznikly v rozmezí let 1742–1770.¹⁵⁸

V roce 1885 se dohromady v těšínském i niském komisariátu nacházelo celkem 100 farností s 167 kněžími a téměř 300 000 věřícími.¹⁵⁹ Na rozdíl od těšínského komisariátu obyvatelstvo komisariátu niského tvořili asi z 95% Němci.¹⁶⁰

případla pod katovickou diecézí, ale po porážce Polska se začlenila stejně jako komisariát pro československé západní Slezsko přímo do organizace vratislavského arcibiskupství, tedy pod generální vikariát ve Vratislavi. Českou část až do konce války spravoval arcibiskupský komisař jmenovaný olomouckým arcibiskupstvím. Po válce československou část vratislavské diecéze společně s bývalými komisariáty řídil vratislavským kardinálem Bertramem ustanovený arcibiskupský zplnomocněnec. V roce 1947 byl ustanoven institut Apoštolské administratury v Českém Těšíně, která podléhala přímo papežské kurii. Od roku 1953 pak byly obě oblasti (komisariát pro československé západní i východní Slezsko) vedeny jediným komisařem, který disponoval titulem a pravomocemi generálního vikáře. Z vratislavského arcibiskupství byla oblast vyjmuta v roce 1978. Následně byla až do vzniku Ostravsko-opavského biskupství v roce 1996 začleněna do diecéze olomoucké.

¹⁵² Ve vratislavské diecézi byly tyto církevní správní obvody označovány pojmem arcikněžství (archipresbyterát). V rámci církevní organizace mají však téměř stejné postavení jako děkanáty na Moravě, a proto mnohdy bývají v literatuře i jako děkanství označovány.

¹⁵³ Dnes město Bílsko-Bělá (Bielsko-Biala), od roku 1918 spadá pod kníže-biskupský komisariát pro polskou část východního Slezska.

¹⁵⁴ PINDUR, David: *Přehled nejstarší církevní správní organizace Těšínska. Od středověku do vzniku generálního vikariátu v roce 1770*. In: JIRÁSEK, Zdeněk: *Polská papežská nunciatura v Opavě: (Slezsko v církevních dějinách 18. století)*. Opava: 2009. s. 57.

¹⁵⁵ VYHLÍDAL, Jan. *Naše Slezsko*. Praha 1900. s. 118. dále *Frýdecká farnost v kontextu církevně-správního vývoje Slezska* [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z: <http://www.svatojanskavez.cz/stala-expozice/pohledy-do-dejin-farnosti-frydek/frydecka-farnost-v-kontextu-cirkevne-spravniho-vyvoje-slezska/>

¹⁵⁶ PATER, Józef: *Z dziejów Wikariatu Generalnego w Cieszynie (1770-1945)*. In: JIRÁSEK, Zdeněk (ed.): *Církevní dějiny Slezska (18.-20. století)* Opava 2011, s. 23.

¹⁵⁷ Jiří Deml zmiňuje před rokem 1742 existenci děkanátu v Černé Vodě. K němu jsem žádné další informace nedohledal. Černá Voda se sice nachází na území, které dříve patřilo diecézi ve Vratislavi, avšak do roku 1785 patřila pod farnost v Červené Vodě. Od té doby fungovala jako lokálie, a na farnost byla přeměněna až v roce 1843. (MUSIL, Roman, ŠVUB Jiří a GROWKA Květoslav: *Farní úřad Černá Voda 1785–1982*. Inventář, ev. č. pom. 347. Jeseník 2002, s. 2.)

¹⁵⁸ *Církevní správa v českých zemích*. In: *Církevní mapy – Historické mapy českých zemí* [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z: <http://www.cirkevni-mapy.cz/cirkev-v-ceskych-zemich/cirkevni-sprava-v-ceskych-zemich/>

¹⁵⁹ PATER, Józef: *Z dziejów Wikariatu Generalnego w Cieszynie (1770-1945)*. In: JIRÁSEK, Zdeněk (ed.): *Církevní dějiny Slezska (18.-20. století)* Opava 2011, s. 24.

¹⁶⁰ Po jejich odsunu byla většina fár spravována ex currendo a z celé oblasti vytvořen v roce 1949 jeden děkanát. V kníže-biskupském komisariátě pro československé východní Slezsko zůstalo po roce 1918 vratislavských arcikněžství pět: Fryštát, Frýdek, Jablunkov, Karviná a Těšín. Ke změně došlo ve dvacátých letech, kdy bylo zřízeno arcikněžství ve Slezské Ostravě a zároveň zanikl děkanát v Těšíně. V roce 1948 bylo sloučeno karvinské a fryštátské arcikněžství v děkanství Karviná. Se zrušením institutu Apoštolské administratury v Českém Těšíně v roce 1978 zanikly také děkanáty ve Slezské Ostravě a v Jablunkově.

Obrázek 1: Mapa území, které v rakouském Slezsku spadá pod vratislavskou diecézi. Barevně zakresleno: Opavské a krnovské knížectví, panství Bruntál a Albrechtice, některé moravské enklávy ve Slezsku, nisy komisariát označen římskou číslicí I, těšínský komisariát označen římskou číslicí II. Mapa z roku 1782.¹⁶¹

¹⁶¹ Zemský archiv v Opavě, fond: Královský úřad Opava, NAD: 14, č. pom. 1813, inv. č. 849, poř. č. 53, sign. Mapa území, které v rakouském Slezsku spadá pod vratislavskou diecézi. [cit. 2021-01-11], Dostupné z: <http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=C88C4329248C11E5AB990025649FDF95>

3.2. Hlášení farářů o výskytu Romů v těšínském komisariátu na příkladu karvinského arcikněžství

Stejně jako téma zbožnosti Romů patří i otázka jejich vztahů s katolickou církví k oblastem nepříliš prostudovaným. Hlavní problém spočívá v malém množství pramenů. Pokud nějaké k dispozici jsou, bývají povrchní a především neúplné. To platí i o písemnostech, jenž se nacházejí ve Státním okresním archivu v Karviné. Z nich bude v této kapitole zaměřena hlavní pozornost na dopisy, kterými po roce 1830 o situaci kolem Romů karvinské arcikněžství informovalo zdejší farní úřady. Jedná se o jedny z mála známých spisů, kterými faráři pohyby Romů v Těšínském komisariátu vratislavské diecéze dokumentovali. Naneštěstí se do dnešní doby dochovalo také z těchto karvinských zpráv jen torzo.¹⁶²

Již v předchozích kapitolách zmíněný opis výnosu moravskoslezského gubernia, který zapojení lokálních duchovních do sledování a snah o tzv. civilizaci Romů ukládal, byl v těšínském komisariátu do jednotlivých arcikněžství rozeslán Generální vikariátem ve Frýdku¹⁶³ dne 30. 6. 1830. Na sledování potulujících se Romů se však katolická církev měla podílet už mnohem dříve. Stejný dekret, který v prosinci 1798 ukládal krajským úřadům povinnost jedenkrát do roka hlásit průběh kultivace Romů, požadoval totéž i po církevních ordinariátech.¹⁶⁴ V rakouském Slezsku jim byl generální vikariát.¹⁶⁵

Zapojení nižších církevních kruhů bylo mimo jiné reakcí na obdržené informace o stavu romských rodin z předchozích let. Ty byly dvorskou kanceláří označeny za nedostačující, stejně jako hlášení generálního vikariátu z šestého prosince 1829.¹⁶⁶ Nově bylo ustanoveno, aby byly informace podávány čtyřikrát do roka.¹⁶⁷ Roční zprávy byly následně znovuzavedeny na podzim 1844.¹⁶⁸ Na sdělení farářů dohlížela jednotlivá arcikněžství komisariátu. Po

¹⁶² V té době kromě romských záležitostí sledovali správci farností obdobně ještě další skutečnosti. Pravidelně měli hlásit například počty žebráků, chudých, nemanželských dětí, civilních manželství, sňatky vojenských osob, úmrtí na černé neštovice apod. Výsledky pak často byly zasílány naráz. Z tohoto důvodu jsou písemnosti v archivech uloženy na více místech. Tím pádem jsou i hůře dohledatelné. V době psaní této práce také stále nebyly některé archivní fondy zcela zpracované. (př. fond Generálního vikariátu v Těšíně)

¹⁶³ Generální vikariát byl sice v roce 1770 ustanoven v Těšíně, ale stálé sídlo neměl. Vikářem totiž býval ustanovován některý ze správců zdejších arcikněžství, a v jeho řízení pokračoval i jako vikář. Vikariát tak postupně sídlil ve Frýdku, Těšíně, Bílsku a ve Strumeni. Až od poloviny 19. století se vikariát trvale usídlil v Těšíně a vikář byl zároveň těšínským děkanem. Pokud byl jmenován někdo z jiného arcikněžství, do Těšina se nastěhoval. (PATER, Józef: *Z dziejów Wikariatu Generalnego w Cieszynie (1770-1945)*. In: JIRÁSEK, Zdeněk (ed.): *Církevní dějiny Slezska (18.-20. století)* Opava 2011, s. 26)

¹⁶⁴ NEČAS, Ctibor: *Romové na Moravě a ve Slezsku (1740-1945)*. Brno 2005, s. 34.

¹⁶⁵ Kultivace Romů řízená rakouskou vládou se vztahovala pouze na rakouské části Slezska. (Státní okresní archiv Karviná, DĚKANSKÝ ÚŘAD KARVINNÁ, inv. č. 270, sign. V.h, k. 22. *Opis výnosu Moravsko-slezského gubernia v Brně z 2. 7. 1830 o nutnosti civilizování Cikánů*.)

¹⁶⁶ *Opis výnosu Moravsko-slezského gubernia v Brně z 2. 7. 1830 o nutnosti civilizování Cikánů*.

¹⁶⁷ Krajské úřady mohly posílat své zprávy i nadále na konci roku.

¹⁶⁸ Státní okresní archiv Karviná, DĚKANSKÝ ÚŘAD KARVINNÁ, inv. č. 270, sign. V.h, k. 22. *Dopis Krajského úřadu v Těšíně z 15. 11. 1844 Karvinskému děkanství*.

shromáždění dopisů byly přidány také záznamy děkana a vikáře, který měl informovat moravskoslezské gubernium. Zároveň měly být zajištěny kopie písemností pro krajské úřady v Opavě a v Těšíně.¹⁶⁹

V nařízení byla důležitost spolupráce mezi církevními a světskými úřady připomínána několikrát. Krajským úřadům v Opavě a v Těšíně byl samostatně vydán ještě jeden příkaz, ve kterém jsou úředníci žádáni, aby své kroky konzultovali s představiteli obcí a s místním farářem.¹⁷⁰

Konkrétnější oblastí působnosti farářů v obtížně vymežitelném procesu označovaném jako „*Civilisirung der Zigeuner*“ byla edukace: „(...) *aby se ze všech sil snažili odradit Cikány od jejich starých zvyků, které jsou v rozporu s civilizací, a aby je skrze silný vliv náboženství a školní výuky postupně přivedli k lepšímu poznání a vzdělání.*“¹⁷¹ Oproti tomu krajské úřady měly na starosti přivedení Romů ke stabilnímu a stálému způsobu života skrze hmotnou stránku. Podle gubernia toto šlo provést například tím, že jim bude zajištěno trvalé ubytování, které mělo být situováno tak, aby Romům bránilo co nejméně překážek účastnit se náboženské a školní výuky zprostředkované duchovními.¹⁷² Obě strany zároveň měly povinnost sledovat výskyt a veškeré pohyby romských rodin i jednotlivců.

Ještě před deskripcí písemností z karvinských farních úřadů je vhodné zmínit vývoj a strukturu zdejší církevní správy. První zmínka o kostele v Karvině je datována do roku 1447. Kostel zasvěcený svatému Martinovi byl jedním z přibližně padesáti kostelů na Těšínsku, které se ten rok zapojily do sbírky svatopetrský halěr.¹⁷³ Není doloženo, jestli byl tehdy tento kostel kostelem farním. Dle Jiřího Demla nebyl, a obec patřila k farnosti Rychvald.¹⁷⁴ Od poloviny 16. století, kdy se těšínská knížata přihlásila k Lutherově reformaci, byl karvinský kostel spravován protestanty. Katolické církvi byl vrácen v roce 1652 a o dva roky později byl v souvislosti se zřízením arcikněžství ve Fryštátě ustanoven kostelem farním.¹⁷⁵ Pod novou farnost spadaly obce Karviná, Albrechtice, Dolní¹⁷⁶ a Horní Suchá, Stonava a později i obec Solca.¹⁷⁷

¹⁶⁹ Státní okresní archiv Karviná, DĚKANSKÝ ÚŘAD KARVINNÁ, inv. č. 270, sign. V.h, k. 22. *Opis výnosu Moravsko-slezského gubernia v Brně z 2. 7. 1830 o nutnosti civilizování Cikánů.*

¹⁷⁰ Státní okresní archiv Karviná, DĚKANSKÝ ÚŘAD KARVINNÁ, inv. č. 270, sign. V.h, k. 22. *Kopie guberniálního příkazu z 2. 7. 1830 krajským úřadům v Opavě a v Těšíně.*

¹⁷¹ *Opis výnosu Moravsko-slezského gubernia v Brně z 2. 7. 1830 o nutnosti civilizování Cikánů.*

¹⁷² Státní okresní archiv Karviná, DĚKANSKÝ ÚŘAD KARVINNÁ, inv. č. 270, sign. V.h, k. 22. *Kopie guberniálního příkazu z 2. 7. 1830 krajským úřadům v Opavě a v Těšíně.*

¹⁷³ HAJZLEROVÁ, Irena: *Karviná*. Praha 2009, s. 8.

¹⁷⁴ DEMEL, J.: *Děkanství Karvinná 1778–1950 (1954)*, s. 6.

¹⁷⁵ Tamtéž

¹⁷⁶ Dnes součást Havířova.

¹⁷⁷ Obec se nacházela přibližně 3 km jihozápadně od Karvině, zanikla v 2. polovině 20. století kvůli těžbě uhlí.

Arcikněžství Karviná bylo založeno v roce 1769. Spadalo pod něj pět farností – Karviná¹⁷⁸, Orlová, Polská Ostrava, Šenov, Těrlicko.¹⁷⁹ Do roku 1830 se rozrostlo ještě o farnosti Vratimov, Bludovice¹⁸⁰, Horní Suchá, Petřvald a Stonava.¹⁸¹ Reorganizace církevní správy souvisela s rozkvětem Karvinska, jenž byl zapříčiněn ložisky černého uhlí. Hlavní prosperitu oblasti přinesla těžba od konce 18. století.¹⁸²

Je důležité si připomenout skutečnost, že území karvinského arcikněžství s největší pravděpodobností nepatřilo k oblastem s usazenými romskými rodinami. Takovým místem byla nejbližší obec Chotěbuz,¹⁸³ jež se nacházela od nejbližší karvinské farnosti Těrlicka, tehdejšího sídla arcikněžství,¹⁸⁴ přibližně šest kilometrů daleko. Tímto se vysvětluje, proč dochovaná hlášení duchovních správců obsahují pouze informace o tom, zda se Romové ve farním okrsku pohybovali či ne. *V průběhu roku 1857 se zde nenaskytla žádná příležitost, jak mezi Cikány dobročinně působit skrze výuku, zejména proto, že tito jedinci nemají ve zdejší farnosti žádné bydliště a jsou velmi zřídka k vidění, i když tudy projíždějí,*¹⁸⁵ napsal správce farnosti ve Slezské Ostravě Eduard Jakob v prosinci 1857.

Pravděpodobně nejstarší do dnešní doby zachované záznamy farářů karvinského arcikněžství pocházejí z třetího čtvrtletí roku 1834. Druhého října téhož roku poslalo arcikněžství upozornění, ve kterém kromě připomínky splnit tento úkol do 24. října, požadovalo po duchovních zprávy o tom, jak k Romům přistupují policejní orgány, a také, aby přidali svůj názor, jak by se podle nich měli romští jedinci civilizovat.¹⁸⁶ Dochovala se odpověď pouze

¹⁷⁸ Od 30. let 17. století v Karviné probíhala výstavba nového kostela. Po jeho dokončení asi v roce 1756 a následném zasvěcení svatému Petru z Alcantary byl kostel sv. Martina zbořen.

¹⁷⁹ PINDUR, David: *Přehled nejstarší církevní správní organizace Těšínska. Od středověku do vzniku generálního vikariátu v roce 1770.* In: JIRÁSEK, Zdeněk: *Polská papežská nunciatura v Opavě: (Slezsko v církevních dějinách 18. století).* Opava: 2009. s. 90.

¹⁸⁰ Dnes součást Havířova

¹⁸¹ DEMEL, J.: *Děkanství Karvinná 1778-1950 (1954)* s. 7.

¹⁸² Městem se Karviná stala v roce 1923. Tehdy již byla kvůli těžbě silně poničena. V roce 1944 byly Fryštát, Karviná, Darkov, Ráj a Staré Město poprvé sloučeny, staly se součástí celku pojmenovaného Karwin-Freistadt. Po válce byly obce opět odděleny a v polovině roku 1948 sjednoceny definitivně pod názvem Karviná. Hlavní centrum však bylo přesunuto do prostoru Fryštátu. Značně poškozená bývalá Karviná, nynější městská část Karviná 2 – Doly, byla zbourána. V roce 1948 bylo zrušeno i tehdejší karvinské a fryštátské arcikněžství, a došlo k ustanovení nynějšího děkanství Karviná. V roce 1961 byl zbourán farní kostel sv. Jindřicha, jenž byl v Karviné postavený v roce 1898. Kostel sv. Petra z Alcantary i přes vychýlení stojí dodnes.

¹⁸³ Ve 40. letech zde žilo minimálně dvacet pět romských jedinců.

¹⁸⁴ Sídlo arcikněžství se měnilo podobně jako u generálního vikariátu. Děkanem se stával některý z farářů, který nadále spravoval také svoji farnost.

¹⁸⁵ Státní okresní archiv Karviná, DĚKANSKÝ ÚŘAD KARVINNÁ, inv. č. 270, sign. V.h, k. 22. *Hlášení farního úřadu v Polské Ostravě z prosince 1857 o výskytu Cikánů.*

¹⁸⁶ Státní okresní archiv Karviná, DĚKANSKÝ ÚŘAD KARVINNÁ, inv. č. 270, sign. V.h, k. 22. *Oznámení karvinského děkanství farním úřadům z 2. 10. 1834, že musí podat hlášení o výsledcích civilizačního procesu vůči cikánům.*

faráře ve Vratimově Josefa Wawrzika: „*V této farnosti žádní Cikáni¹⁸⁷ nežijí, ale občas tudy projíždějí, když je ve Frýdku nebo v Moravské Ostravě trh.*“¹⁸⁸ Dodal, že vědí, jak se policii vyhnout. K poslední otázce uvedl čtyři body, které by podle něho *vedle prospěšného státem řízeného vzdělávání* měly k civilizování Romů přispět také. Za prvé by měla každá cikánská rodina dostat konkrétní pozemek, který by mohla obdělávat a žít se jim. Za druhé by jim neměly úřady vydávat žádné pasy k provozování potulného kovářství a obchodu s koňmi.¹⁸⁹ Za třetí by měli být trestáni za každou krádež podle platných policejních zákonů, a to i v případě, pokud ji spáchala manželka. Jako poslední Wawrzik zmínil, že by se měli oblékat do stejných krojů jako lidé žijící kolem nich.¹⁹⁰ Z třetího čtvrtletí roku 1834 se v archivu nacházejí ještě další zprávy. Jelikož však byly napsány a odeslány ještě na konci září, tedy před obdržením dopisu karvinského arcikněžství, vlastní názory pisatele na situaci neobsahují. Kaplan Wenzl Sauczek, který spravoval lokálii Suchá, informoval, „*že v této lokalitě žádná cikánská rodina nežije a potulní Cikáni nejsou tolerováni, proto zde nejsou ani viděni.*“¹⁹¹ (Viz obr. 2.). Obdobně reagoval i správce farnosti Dolní Bludovice.¹⁹²

Písemnosti ukazují, že v průběhu času se Romové v oblasti karvinského arcikněžství zdržovali více. Zatímco ve většině karvinských listů z třicátých a čtyřicátých let¹⁹³ bývají informace o tom, že *ve farnosti nežije žádná cikánská rodina* nebo *že zde žádní Cikáni nebyli spatřeni*, jedinou zmínkou, které se k civilizování vztahují, v roce 1857 se zde už Romové pohybovali celkem běžně: „*Za rok 1857 se o Cikánech podává tato zpráva: Cikáni, kteří v Karvině nikdy neměli bydliště, se celý rok potulovali, spáchali několik krádeží, často si počínali s největší drzostí vůči bezbranným a projevovali nepřístojnosti a nemravné pohoršení, jak je v jejich způsobu života obvyklé,*“¹⁹⁴ bylo shrnuto na Boží hod vánoční 1857 v Karvině.

V tomto případě je sporné, zda psát Cikán/cikán. V dnešní době se Velké písmeno se píše, pokud označuje příslušníky národa, a malé písmeno tehdy, jestliže označuje příslušníky antropologické skupiny. (*Internetová jazyková příručka: Velká písmena – jména živých bytostí a přídavná jména od nich odvozená.* [cit. 26.07.2021]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=181>) To bylo v 19. století nejednoznačné.

¹⁸⁸ Státní okresní archiv Karviná, DĚKANSKÝ ÚŘAD KARVINNÁ, inv. č. 290, sign. V.i, k. 23. *Hlášení farního úřadu Vratimov karvinskému děkanství o civilizování Cikánů z října 1834.*

¹⁸⁹ Dle Wawrzika pasy nedávají smysl, jelikož je Romům zakázáno prodávat koně na trzích a provozovat kovářství v lese.

¹⁹⁰ Státní okresní archiv Karviná, DĚKANSKÝ ÚŘAD KARVINNÁ, inv. č. 290, sign. V.i, k. 23. *Hlášení farního úřadu Vratimov karvinskému děkanství o civilizování Cikánů z října 1834.*

¹⁹¹ Státní okresní archiv Karviná, DĚKANSKÝ ÚŘAD KARVINNÁ, inv. č. 290, sign. V.i, k. 23. *Hlášení o výskytu Cikánů v Lokálii Suchá z 30. září 1834.*

¹⁹² Státní okresní archiv Karviná, DĚKANSKÝ ÚŘAD KARVINNÁ, inv. č. 290, sign. V.i, k. 23. *Hlášení o výskytu Cikánů v Dolních Bludovicích z 23. září 1834.*

¹⁹³ Například v prvních dvou čtvrtletích roku 1841 ve všech šesti farnostech, odkud se dochovala hlášení (Bludovice, Slezská Ostrava, Petřvald, Karviná, Šenov, Suchá) nebyl spatřen ani jeden romský příslušník.

¹⁹⁴ Státní okresní archiv Karviná, DĚKANSKÝ ÚŘAD KARVINNÁ, inv. č. 270, sign. V.h, k. 22. *Hlášení farního úřadu v Karvině z prosince 1857 o výskytu Cikánů.*

V osm kilometru vzdálené Orlové zaznamenal farář Cyril Dohnálek téhož roku *potulující se Cikány čtyřikrát*.¹⁹⁵

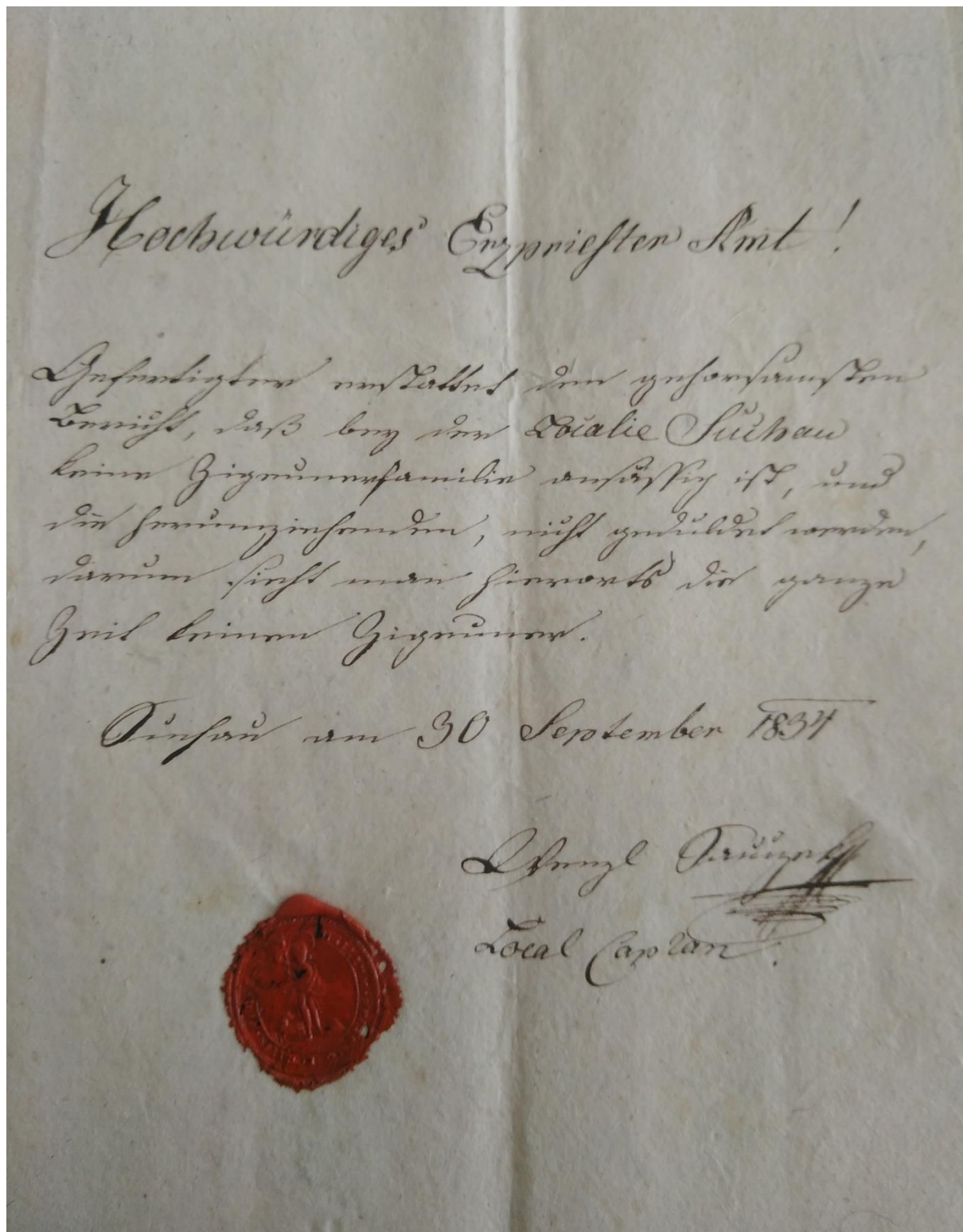
Mnohem více o „zušlechtování Romů“ by mohly sdělit dopisy z těšínského a jablunkovského arcikněžství. V nich na rozdíl od karvinského arcikněžství žily usazené romské rodiny. Není ovšem jisté, zda se zprávy odtud do dnešní doby dochovaly. Část z nich by potenciálně mohla být uložena mezi písemnostmi Generálního vikariátu v Těšíně. Fond v době vzniku této práce nebyl z velké části zpracovaný a disponoval pouze prozatímním inventárním seznamem.¹⁹⁶ Archiválie moravskoslezského gubernia studoval Ctibor Nečas. Na základě toho uvedl, že vratislavské biskupství ve Slezsku dosahovalo v „civilizování Romů“ v porovnání s moravskými církevními ordináty¹⁹⁷ lepších výsledků: „*Zatímco v obvodech arcibiskupské konzistoře v Olomouci a biskupské konzistoře v Brně byli Romové pouze formálními věřícími, vratislavský ordinariát je charakterizoval jako praktikující farníky, kteří se zúčastňovali mší a přijímali svátosti zpovědní a přijímání.*“¹⁹⁸ Karvinské zprávy toto tvrzení sice potvrdit nemohou, avšak ho ani nevyvrací.

¹⁹⁵ Státní okresní archiv Karviná, DĚKANSKÝ ÚŘAD KARVINNÁ, inv. č. 270, sign. V.h, k. 22. *Hlášení farního úřadu v Orlové z prosince 1857 o výskytu Cikánů.*

¹⁹⁶ Zemský archiv v Opavě, GENERÁLNÍ VIKARIÁT TĚŠÍN, NAD: 128. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Archivní fondy [cit. 2021-05-18, 09:59 EST] Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=65c8e6b209cff0c53e0494ce4580a1d9>

¹⁹⁷ Ctibor Nečas také prostudoval zprávy o kulturaci romských rodin v olomouckém arcibiskupství, kterými měly děkanské úřady o situaci informovat z rozkazu arcibiskupa Maxmiliána Josef Sommerau-Beckha z roku 1842. Data, které byla členěna podle far a obcí, byla v dalších letech získávána skrze dotazníky tvořené šesti oddíly: hlava a členové rodiny, způsob života, zdroje obživy, sňatky a křty, účast na bohoslužbách a náboženských obřadech a docházka dětí do školy mládeže do opakovacího náboženského vyučování. Nečas zjistil, že záznamy evidují v olomoucké arcidiecézi v roce 1844 122 romských rodin s 554 rodinnými příslušníky. To je mnohem více, než udávají tzv. kmenové knihy vedené na krajský úřadech přibližně ve stejné době. (NEČAS, Ctibor: *Historický kalendář. Dějiny českých Romů v datech.* Olomouc 1997, s. 31; NEČAS, Ctibor: *Romové na Moravě a ve Slezsku (1740–1945).* Brno 2005, s. 400. – zde jsou do příloh vloženy zprávy děkanských úřadů o tzv. civilizování a kulturaci romských rodin z let 1851–1852)

¹⁹⁸ NEČAS, C.: *Romové na Moravě a ve Slezsku*, s. 39.

Obrázek 2: Hlášení o výskytu Cikánů v Lokálii Suchá z 30. září 1834.¹⁹⁹

¹⁹⁹ Hochwürdiges Erzpriester Amt! Gefertigter erstattet dem gehorsamsten Bericht, daß bey der Localie Suchau keine Zigeunerfamilie ansässig ist, und die herumziehenden, nicht geduldet werden, darum sieht man hierorts die ganze Zeit keinen Zigeuner. Suchau am 30 September 1834, Wenzl Sauczek Local Caplan (Státní okresní archiv Karviná, DĚKANSKÝ ÚŘAD KARVINNÁ, inv. č. 290, sign. V.i, k. 23. Hlášení o výskytu Cikánů v Lokálii Suchá z 30. září 1834.)

Závěr

Tato práce týkající se Romů ve spojitosti s katolickou církví téma zdaleka nevyčerpala. Hlubší a podrobnější zamyšlení by si zasloužil pohled opačný, tedy jak byla katolická církev vnímána Romy a v čem mohla být pro ně důležitá.

Na otázku, jak k Romům přistupovali samotní duchovní katolické církve, lze odpovědět poměrně stručně. Prostudované texty kněží především mluví o Romech jako hříšnicích, jejichž hlavní problém nespočíval v chování, které duchovní a politické špičky považovali minimálně za neslušné, nýbrž v tom, že neprojevovali žádnou snahu se tohoto jednání zbavit. Asi nejvíce bylo kněžími upozorňováno na mravní pohoršení, které Romové dávali svým stylem života. Tím mohli ovlivňovat i v té době většinové věřící obyvatelstvo. Proto bylo s Romy například téma věštění, které šířilo mezi lidmi sklony věřit pověrám, spojováno mnohem více než to, že nechodí v neděli do kostela. Ve zkoumaných textech se také objevují návrhy na řešení romského problému. Většina obsahuje požadavky pečlivějšího a přísnějšího přístupu ze strany úřadů: „*Vláda, ať už místní nebo okresní, by však měla být vůči takové podvodné chátře přísnější,*“ napsal například Jarisch.²⁰⁰ Z dalších kroků bylo vícekrát navrhováno, aby například kromě ubytování byly Romům poskytnuty také pozemky. Celkově pak byly snahy o tzv. zušlechtování Romů duchovními podporovány. Stále je potřeba zdůraznit nutnost přistupovat ke každému duchovnímu jednotlivě.

Další otázky se týkaly důvodu, proč se katolická církev do snah civilizovat Romy zapojila, a v čem její konání spočívalo. Katolická církev byla do snah o integraci Romů zapojena z nařízení vlády už v roce 1798. Tehdy bylo dvorskou kanceláří prostřednictvím moravskoslezského gubernia uloženo moravským biskupstvím a generálnímu vikariátu, jenž spravoval rakouské území vratislavské diecéze, aby, obdobně jako krajské úřady, podávaly roční zprávy o tzv. civilizování a kultivaci cikánů. Snahy však přinášely jen malé úspěchy. O tom svědčí sedm dalších dekretů, jež byly v prvních třiceti letech 19. století dvorskou kanceláří vydány. Nařízením z roku 1830 byli do tohoto procesu zapojeni také jednotliví děkani a faráři. Ti měli povinnost v usazených či delší dobu na území farnosti pobývajících romských rodinách zprostředkovat školní vzdělání a také výuku náboženství. Zároveň i nadále podávali pravidelné hlášení o výskytu Romů a jejich pokroku v usídlování ve farních okresech. V karvinském arcikněžství žádní usazení Romové nežili, proto se autoři zdejších zpráv soustředili na potulující se romské jedince. V průběhu času jich přibývalo.

²⁰⁰ JARISCH, Anton Hieronymus: *Illustrierter Katholischer Volkskalender für das Jahr 1878 (Volkskalender) Zur Förderung des katholischen Sinnes von H. A. Jaritz.* Wien., s. 108

Tento proces, jenž si klade za cíl „civilizovat Romy“, pokračuje i v dnešní době. V současnosti však pravděpodobně nepotkáme Roma, který by měl u sebe například harfu. Zatímco v 19. století to bylo celkem běžné.²⁰¹ Ironicky řečeno, úsilí, jenž bylo v minulosti vynaloženo také na to, aby se Romové vzdali své kultury či zvyků, bylo zčásti úspěšné. Dnes už je naopak *uchovávání kulturního dědictví Romů (tj. kultury, tradic, jazyka, paměti)* zařazeno mezi hlavní cíle romské integrace.

²⁰¹ Digitální archiv Zemského archivu v Opavě [cit. 2020-04-04] Dostupné z: <http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=989A60367EF111E1A3C4F04DA234000E&scan=18#scan18>.

Seznam použité literatury, pramenů a internetových stránek

Prameny

Dokumenty tridentského koncilu: latinský text a překlad do češtiny. Praha 2015.

Státní okresní archiv Karviná, fond: Děkaný úřad Karvinná, inv. č. 270, sign. V.h, k. 22.
Hlášení farářů o výskytu cikánských rodin, jejich pohybu, úsilí o civilizování cikánů ve farnostech.

Státní okresní archiv Karviná, fond: Děkaný úřad Karvinná, inv. č. 290, sign. V.i, k. 23.
Hlášení o pohybu obyvatelstva, narození dětí, sňatcích, úmrtích, změnách náboženského vyznání, výskytu neštvic, počtech žebráků, chudých a cikánech farního úřadu v Bludovicích.

Zemský archiv v Opavě, fond: Královský úřad Opava, NAD: 14, č. pom. 1813, inv. č. 849, poř. č. 53, sign. 15/11. *Mapa území, které v rakouském Slezsku spadá pod vratislavskou diecézi.*

Státní okresní archiv Olomouc, fond: Archiv města Olomouc, inv. č. 213, sign. 32, k. 178.
Pátrání po osobách – popisy osob, zatykače abecedně podle jmen – písmeno cikáni.

Wir Friderich Karl Joseph von Gottes Gnaden des heil. Stuhls zu Mainz ..., 1801, In: Google Books
[cit. 20. 3. 2020]. Dostupné z:
https://books.google.cz/books?id=YdBIAAAAcAAJ&hl=cs&source=gbs_navlinks_s

Inventáře

DEMEL, Jiří: *Děkanství Karvinná 1778–1950 (1954)*, Inventář, 1998, ev. č. 135.

KOUŘIL, M.: *Arcibiskupství Olomouc (1144) -1961*, Inventář, Olomouc 1971, ev. č. pom. 750.

LEPÍKOVÁ, Kateřina: *Farní úřad Bruzovice 1704-1964*, Inventář, Frýdek Místek 2004, ev. č. pom. 898.

MUSIL, Roman, ŠVUB Jiří a GROWKA Květoslav: *Farní úřad Černá Voda 1785–1982*. Inventář, ev. č. pom. 347. Jeseník 2002.

SKUPIEN, Marek: *Farní úřad Hradec nad Moravicí /1600/-1973*, Inventář. Opava 2008

Literatura

DANIEL, Bartoloměj.: *Dějiny Romů, vybrané kapitoly z dějin Romů v západní Evropě, v Českých zemích a na Slovensku*. Olomouc 1994.

FEJTOVÁ, Olga, HLAVAČKA, Milan, HORČÁKOVÁ, Václava, KNOTKOVÁ, Veronika (ed.) *Poverty, charity and social welfare in Central Europe in the 19th and 20th centuries*. Cambridge 2017.

FRASER, Agnus: *Cikáni*. Praha 1998.

FRÍČ, Coelestin a HUDEC, Jan (ed.): *Slavín. Sbíрка životopisů, podobizen a autografů předních mužův a žen československých*. 3. díl, Praha 1872.

HAJZLEROVÁ, Irena: *Karviná*. Praha 2009.

HANZAL, Jiří: *Cikáni na Moravě v 15. až 18. století*. Praha 2004.

HANZAL, Jiří: *Demografie cikánského obyvatelstva v českých zemích v 17. a 18. století (na základě rozboru církevních matrik)*. In: *Historická demografie*, r. 40, č. 2, 2016, s. 135-177.

HANZAL, Jiří: *Počátky usídlení Cikánů na Moravě od konce 17. století do konce vlády Marie Terezie*. In: *Cikáni na Moravě v 15. až 18. století*. Praha 2004, s. 65-93.

HANZAL, Jiří: *Romové tolerovaní na Moravě v letech 1698-1784*. In: *Časopis Matice moravské*, r. 114, č. 1, 1995, s. 25-48.

HELMUT, Johann Heinrich: *Volks Naturlehre zur Dämpfung des Aberglaubens*, 5. rozšířené vydání. Braunschweig 1803.

HLAVAČKA, Milan, CIBULKA, Pavel: *Chudinství a chudoba jako sociálně historický fenomén: ambivalence dobových perspektiv, individuální a kolektivní strategie chudých a instrumentária řešení*. Praha 2013.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan a DOBEŠ, Jan: *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. 2. vyd. Praha 2007.

- HOJDA, Zdeněk, OTTLOVÁ, Marta, PRAHL, Roman: *Útisk, charita, vyloučení: sociální 19. století: sborník příspěvků z 34. ročníku mezioborového symposia k problematice 19. století*. Praha 2015.
- HORVÁTHOVÁ, Emília: *Cigáni na Slovensku*. Bratislava 1964.
- HORVÁTHOVÁ, Jana: *Historické osudy Romů od jejich odchodu z Indie do 19. století*. In: Romové – Tradice a současnost. Brno 1999
- HOSÁK, Ladislav: *Historický místopis země Moravskoslezské*. Vyd. 2. Praha 2004.
- JAIS, Ägidius: *Predigten, die Alle verstehen, und die Meisten brauchen können: seinen ehemaligen Schülern zur freundschaftlichen Erinnerung: gutgesinnten Christen zur erbaulichen Lesung. Mit Christenlehren über die Gebothe Gottes, und die letzten Dinge*, 3. díl, 3. vydání, Salzburg 1825.
- JAKOUBEK, Marek: *Cikáni a etnicita*. Praha 2008.
- JARISCH, Anton Hieronymus: *Illustrierter Katholischer Volkskalender für das Jahr 1878 (Volkskalender) Zur Förderung des katholischen Sinnes von H. A. Jaritz*. Wien.
- JIRÁSEK, Zdeněk (ed.): *Církevní dějiny Slezska (18.-20. století)*. Opava 2011.
- JIRÁSEK, Zdeněk (ed.): *Polská papežská nunciatura v Opavě: (Slezsko v církevních dějinách 18. století)*. Opava 2009.
- KAUSEK, Antonín: *Pomocné tabulky ku vypočítání plošné míry*. Praha 1910.
- KUBA, Stanislav: *Historický vývoj hornického města Karviná*. Ostrava 2016.
- KUČA, Karel: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, díl 2, Praha 1997
- MAPPES-NIEDIEK, Robert: *Chudáci Romové, zlí Cikáni: co je pravdy na našich předsudcích*. Brno 2003.
- MEDKOVÁ, Lydie: *Romové v církvi včera a dnes – účast Romů na církevním životě od roku 1918 do současnosti*. In: Theologická revue: čtvrtletník Univerzity Karlovy v Praze – Husitské teologické fakulty, r. 89, č. 4, 2018, s. 470-480.

MIKULEC, Jiří a BENEŠ, Zdeněk: *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*. Praha 2013.

NEČAS, Ctibor: *Cikáni na Moravě a ve Slezsku do první třetiny 20. století*. In: Český Lid r. 87, č. 3. 2000.

NEČAS, Ctibor: *Historický kalendář. Dějiny českých Romů v datech*. Olomouc 1997.

NEČAS, Ctibor: *Normativní akty o cikánech v proměnách času. Od proticikánských dekretů Marie Terezie do zrušení platnosti zákona o potulných cikánech*. In: Pocta Janu Janákovi: předsedovi Matice moravské, profesoru Masarykovy univerzity věnují k sedmdesátinám jeho přátelé a žáci. Brno 2002 s. 149-157.

NEČAS, Ctibor: *Romové na Moravě a ve Slezsku (1740-1945)*. Brno 2005.

NEČAS, Ctibor: *Romové v České republice včera a dnes*. 4., dopl. vyd. Olomouc 1999.

NEČAS, Ctibor: *Romové ve světle kmenových knih moravskoslezského gubernia z roku 1842*. In: Sborník prací Filozofické fakulty Ostravské univerzity. Historie = Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Ostraviensis. č. 10, 2003, s. 69-79.

NEČAS, Ctibor: *Rom – Cikán: Příklad Martina Daniela vulgo Nosála*. In: FASCORA, Lukáš, Jiří HANUŠ a Jiří MALÍŘ: *Člověk na Moravě 19. století*. Brno 2004.

NEČAS, Ctibor: *Zvláštní skupina evidenčních pramenů: soupisy Romů na Moravě a ve Slezsku*. In: Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity: řada historická, č. 50, 2003, s. 213-221.

PATER, Józef: *Z dziejów Wikariatu Generalnego w Cieszynie (1770-1945)*. In: JIRÁSEK, Zdeněk (ed.): *Církevní dějiny Slezska (18.-20. století)* Opava 2011. s. 20-27.

PINDUR, David: *Dřevěný kostel svatého Michaela archanděla v Řepištích*. Řepiště 2013.

PINDUR, David: *Přehled nejstarší církevně správní organizace Těšínska. Od středověku do vzniku generálního vikariátu v roce 1770*. In: JIRÁSEK, Zdeněk: *Polská papežská nunciatura v Opavě: (Slezsko v církevních dějinách 18. století)*. Opava: 2009.

PROCHÁZKOVÁ, Eva: *Perzekuce Romů v Českých zemích v 16. - 18. století*. In: *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.-18. století: sborník příspěvků z konference, konané*

v Pardubicích 21.-22.9.1995 = *Capital punishment in the judiciary of the Czech lands from the 16th to the 18th century*. Pardubice 1996.

PUCHMAJER, Antonín Jaroslav: *Románi Čib, das ist Grammati und Wörterbuch der Zigeuner Sprache, nebst einigen Fabeln in derselben. Dazu als Anhang die Hantýrka oder die Čechische Diebessprache*. Praha 1821.

RAICHOVÁ, Irena: *Romové a náboženství*. In: *Romové: O Roma. Tradice a současnost*. Brno 1999 s. 65-67.

REBROVÁ, Alexandra: *Filiální kostel sv. Marka v Karviné – Fryštátě*. Karviná 2000.

RHEINHEIMER, Martin: *Chudáci, žebráci a vaganti, Lidé na okraji společnosti 1450-1850*. Praha 2003.

SCHUSTER, Michal: *Romové na Moravě do roku 1918*. In: "Morava jako zrcadlo Evropy" - Etnické menšiny na Moravě do roku 1918. = "Mähren als Spiegel Europas" - Etnische Minderheiten in Mähren bis zum Jahr 1918. Brno 2010. s. 167-179.

SOUKUP, Daniel: *Cikáni a česká vesnice*. Praha 2013.

SRŠEŇ, Lubomír: *Nevšední příběhy portrétů: Puchmajer, Sedláček, Hanka, Rajská, Němcová*. Praha 2011.

VYHLÍDAL, Jan. *Naše Slezsko*. Praha 1900.

Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. Praha 2010.

Katechismus z nařízení sněmu tridentského k pastýřům duchovním a z rozkazu Pia V. papeže římského na světlo vydáný. Praha 1867.

Internetové zdroje

- *Církevní správa v českých zemích*. In: *Církevní mapy – Historické mapy českých zemí* [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z: <http://www.cirkevnimapy.cz/cirkev-v-ceskych-zemich/cirkevni-sprava-v-ceskych-zemich/>
- *Deutsche Biographie – Jais, Aegidius*. [cit. 22. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.deutsche-biographie.de/sfz36876.html>

- *Frydecká farnost v kontextu církevně-správního vývoje Slezska* [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z: <http://www.svatojanskavez.cz/stala-expozice/pohledy-do-dejin-farnosti-frydek/frydecka-farnost-v-kontextu-cirkevne-spravniho-vyvoje-slezska/>
- *Jarisch, Anton Hieronymus. Zugriff* [cit. 22.03.2021]. Dostupné z: https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_J/Jarisch_Anton-Hieronymus_1818_1890.xml
- *Strategie romské integrace do roku 2020*, Vláda ČR [cit. 25.01.2021]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/urad-vlady/vydavatelstvi/vydane-publikace/Strategie-romske-integrace-do-roku-2020.pdf>
- Wilhelm, J. (1912). *Roman Catechism*. In: *The Catholic Encyclopedia*. New York [cit. 29. 3. 2021], dostupné z: <http://www.newadvent.org/cathen/13120c.htm>

Resumé

The main aim of this thesis is to find out what was the approach of the Catholic Church towards the Roma in the 19th century. At that time there was a government-initiated action among the Roma, which was called in the sources the Civilization of the Gypsies. This activity was not very successful. Therefore, from the end of the 18th century the Catholic Church began to work among the Roma in Moravia and Silesia. And this action of the Church is the subject of study of the second part of the thesis. The section is elaborated on the basis of archival documents from the Karviná Deanery, which are stored in Státní okresní archiv v Karviné. The first part of the thesis focuses on the question of how Catholic clergy perceived the Roma. The background for this part were texts written by priests. These main chapters are supplemented by an overview of the position of the Roma in the Bohemian lands from their arrival until the 19th century, as well as by a description of the church administration of the Wrocław diocese in the Czech Silesia.